

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII., MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61.SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Szukkóti tanulság

Irta: Dr. Kecskeméti Ármin makó
főorbbi, a szegedi egyetem tanára

Bölcsseink sok jelképes vonatkozást magyaráznak bele a Szukkóti szertartásos növényeinek használatába. Benn rejlik — mondják — a tóratudás szimbóluma is.

A zsidóságnak egyik legszebb jellemvonása, hogy a szellemi nagyságot becsüléssel, hódolattal veszi körül. A legnagyobb érdem, ha valaki Tórárt tanul. A talmid chóchom jelentette a zsidó számára az élet minden dicsőségét. A zsidó tudás erősen megcsappant a modern zsidóságban. Lehanyagolt az ősi zsidó életeszmeny. Nagy és végzetes eltolódás történt a zsidó hagyományos életfelfogásban.

A zsidóság társadalmi helyzetének gyökeres megváltozása, az ujjkor hozta életlehetőségek, a mohó művelődés hátterébe szorították a régi vallásos ideálokat, a tóratanulást, mérhetetlen kárára a zsidó szellemi energiatermelésnek is, mert a „Tóra” minden tudományos pályán szellemi erőforrást jelentett.

A modern zsidóságban ritkább a talmid chóchom-típus. Vigyázzunk, hogy el ne kallódjék teljesen a zsidó ismeret. A hitoktatástól várhatunk segítséget. Egész jövőnk ettől függ: milyen lesz az új szabályozás. Akármilyen lesz is a conditio sine qua non: a szülői ház támogassa az iskolát; e nélkül nincs eredmény.

Szinte emberfölöttien nehéz földat megküzdeni az ateizmussal. De mincst meg kell próbálnunk, hogy a közöny és hitelenség e mai világában is gyakorlati zsidókká neveljük gyermekeinket, akik nemcsak vallják, hanem élnek is a zsidóságot. Ha már nem lesznek talmid chóchomná, ne legyen köztük az hó-órec sem. Tanulják és értsék meg a zsidóságot, hogy meg ne tántorítsa s el ne sodorja őket az istentagadó korszellem.

Erköcsi öntudatosság, lelkiesség, hit: ezt kell megerősíteni. Képezzük a szívet is, nemcsak az elmét, mert a vallás nemcsak intellektuális, hanem érzelmi ügy.

Sátrak alatt

Irta: Dr. Dénes Lajos ny. tanker. kir. főigazgató

A sátor szó a zsidó gondolatvilágban két képzet-csoportba kapcsolódik, egy történetibe és egy szimbolikusba. Amabban a zsidó őstörténet emlékképeihez vezet el, a negyvenesztendő pusztai vándorlás történetéhez, amelynek küzdelmes, megpróbáltatásokkal teli és viszontagságos évtizedeire a sátrak mélyén kínálkozott a megpihenés, a fizikai és lelki erőgyűjtés áldott lehetősége. Szimbolikus kapcsolódásban pedig ez a szó olyan jelentésre utal, amelynek keletkezése lélektanilag bizonyára az előbb említett történeti képzetkapcsolatokra vezethető vissza, de amely ezen túl mégis inkább szellemi vonatkozású és főképp az eszmélkedésre, az elmélyedésre, a szellem felfrissülésére cs erőképására utal.

Az üldözött ember lélektanához tartozik, hogy amikor társaságban van, akkor érzi magát leginkább egyedülvalónak, elhagyatottnak. Mert akkor felrajzik lelkében és aktíválódik az üldözöttséggel járó minden képzet, minden érzés, minden félelem és minden gátlás. Viszont, ha fizikailag egyedül van, ha önmaga társaságába húzódhatik vissza, a sátor mélyébe, akkor a sátrak falak között a végtelenségig távol ki szellemi és morális világának perspektívája, minden gátlás egyszerre megszűnik és éli, kiéli a maga intellektuális s szociális szükségleteit.

Sátrak alatt, a sátrak mélyén ünnepel most is a zsidóság. És most is elmélkedik. A most is üldözött, a most is elnyomott, a most is csorbított jogú, a most is lenézett, de azért most is kihasznál, vagyónával most is szolgáló, megálázott, megrugdosott, egyénenkint és összességében megcsúfolt zsidóság. A fájdalmas körültekintés, amellyel pillantásunkat a világtájak messzeségébe irányítjuk, a barbarizmusnak, a minden kultúrát megcsúfoló embertelenségnek szinte hihetetlen szörnyűségéin akad

meg. És nem is a távoli viláreszek civilizálatlan törzseinek életterületén, hanem itt, a közelben, Európa kellős közepén történhetik meg az, hogy a beteg lábban fetregő kis zsidó gyermek nem kaphat orvosságot, mert zsidó, hogy a zsidó ember nem használhatja a telefont ha élelmet akar a boltban rendelni, a zsidó gyermek nem kaphat tejet, stb, csak azért, mert zsidó...

Aztán a távolból visszahozzuk tekintetünket és itt jártatjuk körül a magunk portáján. Itt hála Istennek nincs úgy! De azért itt is van pl. numerus clausus. Eddig csak a tanulás terén volt. Most készülnek kiterjeszteni az ügyvédekre. Az egyetemi numerus clausus terén a fejlődés az volt, hogy amíg az eredeti Haller-féle törvényben a megszorítás a faji szemponttal kapcsolatban történt, addig a második törvényből, a Klebelsberg félebből ez a szempont kimaradt. Az ügyvédi numerus clausus törvény most újra restituálja a faji szempontot. Ugyanilyen természetű korlátozásokra készítenek most elő, kifejezetten, vagy burkoltan, lehetőségeket a különböző iparos tanoncképzőkre és egyéb szakiskolákra vonatkozóan tervbevetett megszorító rendelkezéseket. Arról nem is szólnak, hogy a zsidó ma Magyarországon pl. köztisztviselői álláshoz egyáltalán nem jut. Nemcsak hogy a kedvelt százalékos arányt sem respektálják e téren, de a zsidó köztisztviselő által betöltött hely megüresedése esetén sem számíthat zsidó arra, hogy odajuthasson.

És amikor a sátrak mélyébe, csendes magányába visszahúzódva érzéseink révén szélesre tárul az intellektuális és szociális közösségünk és magába öleli a jogfosztottakat, a jogaikban megcsorbítottakat, az életlehetőségekből és nemcsak az élethez, de a megélhetéshez való jogaikból is kismimmizetteket, halkan és szerényen támadnak fel bennünk a kér-

dések: Hát hogyan vagyunk mi azzal a polgári jogegyenlőséget statuáló törvénnyel? Megvan az, vagy nincs? És ha van, miért nincs? Vagy ha van: de nincs: akkor miért nem — gondolkozunk legalább egy kicsit a dologról? Meg lehetne, talán meg is kellene gondolnunk, vajjon helyesen, a magyar zsidóság és az ország érdekeinek megfelelően élünk-e jogainkkal? Mert a zsidóság érdekei nem lehetnek ugyan ellentétesek az ország érdekeivel, de az sem gondolkozik, vagy cselekszik helyesen, aki az ország érdekei és a magyar zsidóság érdekei között próbál ellentétet statuálni. Itt nincs és nem is lehet pártpolitikáról szó, hiszen itt a magyar alkotmánynak egy konstituens komponenséről, az európai kultúrközösségbe tartozásnak elvitázhatatlan kritériumáról, a törvénybe iktatott polgári jogegyenlőségről van szó. Ezt védeni, ezt reklamálni, ezt nem engedni — polgári kötelesség, mert ez a meglévő törvény érvényességének a védelme.

Mi hát a teendő, hogy a jogában és életlehetőségeiben megszorított zsidóság valahogy mégis megállhassa a helyét a megsúlyosbodott életközdelemben? *Videant consules és értsék meg ők is, amit ellenségeink már régen nagyon jól megértettek, hogy a zsidóságnak a legfőbb ereje a moralitásában és intellektualitásában van. Moralitása ellen a divide et impera elvével, intellektualitása ellen a tamulás, a kiképzetés lehetőségének korlátozásával próbálnak harcolni. A divide et impera abban mutatja borzasztó és morált züllesztő hatását, hogy a zsidóság nagy tömegei előtt azt a látszatot igyekeznek kelteni, mintha a jogokból való kirekesztés vagy a jogokban való korlátozás nem egyformán érné a zsidóság minden rétegét, mintha itt különbség tétetnék a zsidóság egyes társadalmi rétegei között. Bizonyos az, hogy a zsidóság szegényebb rétegeiben sokszor hallani a panaszt, hogy nincs meg a szolidaritás a zsidóság társadalmilag magasabb és alacsonyabb rétegei között, hogy amazok összekötötték és befolyások révén segítettek valahogy magukon emezeket pedig a jogok egyenlőségének védelmében magukra hagyják. Videant consules és értsék meg a vezetők, hogy ezt a hitet nem szabad a tömegekben megerősödni hagyni, a zsidó szolidaritást, amelyről annyit beszélnek a zsidóság ellenfelei és az ezen épülő moralitást helyre kell állítani, hogy ha már emlegetik, legyen is! Akkor aztán a szolidaritás ki fogja védeni a másik támadást is a zsidóság ellen, amely intellektualitását akarja aláásni. Ha elveszi tőlünk és társaink-*

tól a tudományos munka lehetőségét, teremtjük meg mi nekik azt, ha elzárják ifjainktól az átíregeződés, az „átképzés” útját nyissuk meg azt számukra mi! Áldozatot jelent? Nincs és nem lehet ennél sürgösebb és fontosabb áldozat. „Nem lehet megcsinálni?” A *non possumus* pusztulást és ami még szörnyűbb: pusztulásba való beletörődést jelent. De nem is okos ezt mondani mert ma már a tömegekre sem áll, hogy

énajim lohem, völauf jiru, oznájim lohem völauf jismou, igenis látnak éshallanak és ami még fontosabb, — bírának és ítélnék...

...Sátrak mélyén, a magányos elmejedés esendőségében, a zsidó közösségbe táguló önértésben arra kell eszavélnünk, hogy egy igazi feladata van és lehet minden igaz zsidónak: a zsidó moralitás és intellektualitás alkú nélküli szorgálat.

Zsidók — „Judaoroszlánja” országában

Az olasz-abesszíniai háború fokozott mértékben fordítja Európá zsidóságának érdeklődését a fallasák felé, ahogy Abesszínia zsidóit nevezik.

A fallasák Abesszíniaának főleg a Tanató környékén fekvő területein laknak Gondar, Semen, Chiré, Dembea és Sekelt tartományokban. Számukra vonatkozóan különböző megállapítások ismertek: Nahoum konstantinápolyi főrabbi, aki az Alliance Israelit expedícióját vezette a fallasák közé, jelentésében 6—7 ezerre teszi számukat, dr. Jaques Faitloviits viszont második abesszíniai utazása alkalmával 1908—9-ben 50.000 -ben adja meg a fallasák számát. Végül II. Menelik király Clarke angol misszionáriushoz intézett levelében több, mint 300.000 fallasát említ.

Az etiópiai keresztény egyház ritusai sok közös vonást mutatnak fel a zsidó vallás szertartásaival. Így a megkeresztelés szertartását, melyet negyven nappal a fiú születése után hajtanak végre megelőzi a körümetelés. Az etióp keresztények megtartják a szombatot, melyet „kis Sabbat”-nak neveznek ellentéttel a „nagy Sabbat”-tal, a vasárnap, melyet szintén megünnepelnek. Az Ótestamentum Etiópiában szentebb az Evangéliumnál, az etiópok, akár a zsidók hisznek a Jeruzsálemba való visszatérésben.

Az abesszín zsidók külsőben semmi sem különböznek az országukbeli keresztényektől. Úgy ők, mint papjaik ugyanolyan öltözetben járnak, mint keresztény társaik, ugyanazt a nyelvet is

beszélik. Zsidóságuk Mózes öt könyvének parancsain alapul némi helyi színnel, sem a Misnát, sem a Talmudot nem ismerik. Nem használják a héber nyelvet és valószínűleg soha nem ismerték a Biblia héber szövegét. Az Ótestamentumnak ugyanazt a verzióját használják, mint az abesszín keresztények. Vallási könyveik nyelve a geez. A legismertebbek: a Gadla Adam (Ádám története), Gadla Abraham (Ábrahám története), Gadla Mussie (Mózes története), Mota Mussie (Mózes halála), Siena Ajhud (A zsidók története, Josphus Flavius könyvének fordítása), Teessasa Sembat (utasítások a szombat betartására), végül a Mushafa Astaserit (kivonat az Ötkönyvből, a Zsoltárok Könyvéből és a Prófétákból). A szombat parancsait rendkívül szigorúan tartják be, étkezési, tisztálkodási szabályaik tökéletesen Mózes öt könyve után igazodnak. A sechita kötelező, Jom-Kipur ünnepe nemcsak az engesztelés napja, hanem megemlékezés Jákob gyászáról József után, akit elveszettek hitt. A Hosszúnap imái hallatlanul bensőségesek, férfiak, asszonyok, gyermekek valóságos extázisban imádkozva töltik ezt a napot. Hisznek a Messiásban, akit Théodore-nak hívnak és akit Jeruzsálemből várnak, az ő eljövetele jelenti az örök békét, minden teremtmény számára és jövetele napján térnek vissza a fallasák ősi hazájukba, Cionba.

A nők helyzete igen kedvező köztűnik, a férfakkal teljesen egyenlő jogokat élveznek, nem viselnek fátylat sem. A papok (cahenim) és a tanítók inkább a gyermekek vallási nevelésével foglalkoznak, a Biblia ismertetésével, a zsoltárok tanításával, imádkoztatással, mint a betűvetésben való oktatóssal és az írással. Ezt a hiányt akarta pótolni Faitloviits dr. amikor Addis Abebában a fallasa gyermekek számára iskolát alapított. A fallasák igen ritkán foglalkoznak kereskedelemmel, inkább földművesek és iparosok.

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKÓ LÖWY-NEL BUDÁN
 II FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81
 KÜLÖN NAGY LERAKAT
 ALKALMI VÉTELEKBŐL
 LEGOLCSÓBB ÁRON
 II., ZÁRDA U. 3
 Margit körút sarok.

Szukkót

Irta: **Dr. Rubinstein Mátyás**
szekszárdi főrabbi

A szukkó az isteni oltalom jelképe. Az ünnepi igéből ez nem tűnik ki határozottan. Az ige szerint lehet a sátor csupán csak történeti emlék is. Az ige csak „szukkót” említi. Ezért vitatkoznak is Rabbi Eliezer s Rabbi Akiba azon, hogy mit kell e szón: „szukkót” érteni. R. Akiba szerint „valóságos sátor”, R. Eliezer szerint nem sátorról, hanem az Örökkévaló sátoroszerű oltalmazó fellegéről van szó. („Anóné hakkóvoc’.) A közfelfogás R. Eliezerrel tart s a sátorban az isteni oltalom jelképét látja. Valóban, hű történeti jelkép.

Milyen rettenetes szakadékok élt át Izrael az ókorban, azután a középkorban — s megmaradt. Isten megoltalmazta. Erre mutat rá a sátor. S nemcsak a jelenre, hanem a jövőre nézve is ígér az ige oltalmat: „lómáin jédov: dórószéchem — hogy megtudják nemzedékeitek.” Az isteni Gondviselés előre tudta, hogy Izraelnek szüksége lesz minden jövőben oltalomra. Hite elkülönítette a világ összes népeitől. Olyan volt, mint egy szigetecske a nagy Óceánban, mint egy társány hetven farkas között, mint a Midrás monója. Az isteni oltalomnak e külön jelképe meg is felelt Izrael gondolatvilágának, amely kezdettől fogva optimizmusra hajló volt. „És látta az Isten, hogy igen jó mindaz, amit alkotott.” Jó ez a világ, az elképzelhető világok között a legjobb.

Ilyen gondolatvilágból fakadhatott a messiási hit is, miszerint az idők végeztén minden jóra fog fordulni s minden tekintetben a lehető legboldogabb állapot fog bekövetkezni. Van is valami célzás a prófétaí igében a sátorral kapcsolatban a messiási időre: „Azon a napon felemelem a Dávidi leomlott sátorát. A sátor napjainkban egy hatalmas országnak megalázást s elnyomást szenvedő testvéreink helyzete folytán különös időszerűséget nyer. Ne essenek kétségbe, mi se csüggedjünk el, Isten végül meg fogja hozni az üdvöt és segítséget.

A sátornak általában, sajnos, nem nagy jelentőséget tanúsítanak. Pedig ha törődnének vele s megismernék s megszivlelnék értelmét, sok baj és szerencsétlenség volna elkerülhető. S emberek megtanulnának bízni Izrael örökkévaló Istenében, aki mindig kiterjesztve tartotta oltalmának sátorát Izrael felett s nem csüggednének el s nem esnének olyan könnyen kétségbe. S talán eszükennék ennek hatása alatt a kitérés is.

Két alkotmány

Irta: **dr. Czukermann Andor**, a szentesi izr. hitközség elnöke

A Szukkót-ünnepet és egyben ősi szép és magasztos ünnepeink sorát a Tóra örömmünnepe fejezi be. Örvendezünk, hogy ismét végighallgathattuk a Tóra tanításait és örvendünk, hogy megadatott nekünk, hogy újra hozzákezdhessünk annak meghallgatásához. A Tóra a zsidó vallás szent hagyománya. Emellett van másik alkotmányunk is, amely a neológ zsidó hitközségek közéletét irányítja s ez a kongresszusi statutumok gyűjteménye. A lezárult esztendő hozta meg a felekezeti alkotmánynak tökéletesedését s az ünnepek után készülünk arra, hogy a kormányhatóságilag jóváhagyandó új alkotmány szellemében rendezzük be hitközségünk életét.

A két alkotmány a mi életünk alapja. Az első alkotmányt szent örökségként kaptuk, a másik alkotmányt magunk készítettük. Be kell vallanunk, hogy az ősi, szent alkotmány előírásait az idők és viszonyok változása folytán nem mindig tudjuk betartani. Az ezer esztendőök változásai okozzák a tórabeli parancsok teljes meg nem tarthatását, de nem hallgathatjuk el azt sem, hogy minden változás és modernizálódás ellenére is vannak olyan tanítások, amelyek csekély áldozattal betarthatók lennének.

Az új felekezeti alkotmány is sok áldozatot követel. A Tórának kijár a díszes hajlék, a pompás és hatalmas templom, de ugyanevak hatalmas épület emelését kívánja meg tőlünk a felekezeti alkotmány is. *A gyakorlat lesz hivatalos eldönteni, hogy helyes-e azon meglátásunk, hogy sok vonatkozásban túlméreteztük felekezeti alkotmány épületét s hogy túlságosan nagy szervezeteink létesítése válik szükségessé az új felekezeti alkotmány rendelkezéseinek a végrehajtására, amely túlméretezettnek mutatkozik szervezetek jelentős anyagi áldozatokat is követelnek a hitközségektől, illetve a hitközségeket fenntartó adófizetők részéről és követelik mindezt különösen a zsidóságra nézve gazdaságilag legsúlyosabb időkben, amikor bizony a Tóra rendelkezéseinek egyikét-másikát is sokan figyelmen kívül hagyják éppen azért, mert anyagi áldozatot kívánnak azok.*

Az új felekezeti alkotmánynak is most kelte örvendezünk, mikor az ősi alkotmány örömmünnepét üljük, de az örömmünkbe ürömként keveredik az a gondolat, hogy különösen a vidéki hitközségek csak terhet lesznek kénytele-

nek meglátni az alkotmányból s nem az előnyöket. Mindenesetre az új alkotmány gyakorlati végrehajtásánál feltehetően figyelembe kell venni ezt a szempontot és a zsidó vallás nagyszerű egyszerűségéhez illő keretek között kell felépíteni az alkotmányhajlékát. A szel-

lem a sátorban is szellem marad s a Tóra szelleme akkor is ragyogott és éltetett, amikor a puszták sátrában volt a hajléka. Az új felekezeti alkotmánynak is az a legfontosabb rendeltetése, hogy erősítse és terjessze a Tóra szellemét, a zsidó szellemet, és a szellem érvényesülését nem szabad megnehezíteni súlyos áldozatok követelésével.

Hevesi-émlékkönyv

A szóval való ünneplés tisztavirág élete mellett időtálló jelentőségű emlékkövet is állított a magyar zsidóság Hevesi Simon vezető főrabbi negyvenéves papi jubileuma alkalmával abban a tartalmas és kellemes kiállítású könyvben, amely az ünneplés napján került a nagy nyilvánosság elé dr. Guttman Mihály, dr. Hevesi Ferenc, dr. Löwinger Sámuel és dr. Friedmann Dénes szerkesztésében. A munka írói a jubiláns főpap tanítványai, barátai és tisztelői, közöttük felekezeti, irodalmi és társadalmi életünk legkitűnőbb nevei. Wertheimer Adolf egyszerűen emberi, bensőséges hangú bevezetője után Stern Samu üdvözlő a főrabbit az Országos Iroda és a Pesti Izraelita Hitközség, Székely Ferenc a Rabbi-képző vezérelőbízottsága és a Patronage Egyesület, Buday-Goldberger Leó az OMIKE nevében, majd dr. Kálmán Ödön rajzolta meg tanulmányában Hevesi írói, humanista, szociológusi hitszónoki, szervezői és lelkipásztori profilját. Dr. Goldberger Izidor Hevesi szüleinek emlékét idézi elének, Hajdú Miklós pedig

templomának légkörét idézi. A rabbikollégium elnökét dr. Farkas József, a Rabbiképző tanárát, dr. Vidor Pál mutatja be nekünk, dr. Ballagi Ernő a publicistát, Scheiber Sándor pedig az írórt ismerteti, dr. Presser Béla viszont beszédeiből közöl részleteket.

A könyv további része már nem szemlélyi tartalmú, hanem értékes tanulmányok sorozata, melyek mondanivalók gazdagságával vonnak méltó keretet a nagy pap személye köré és egyúttal frók nevével vesznek részt az ünneplésben. Dr. Blau L. a Biblia történeti szemléletéről értekezik, dr. Groszmann Zsigmond a pesti zsidó gyülekezet alkotmányának történetét írja meg, dr. Guttman Henrik újabb adatokat ismertet a jeruzsálemi

második szentély pusztulásáról, dr. Hofer Ármán a halaohikus törvénykönyvek-ről szól, dr. Kecskeméti Lipót Ézsajas-könyvéből közöl egy részletet, dr. Kiss Arnold Maimuni Mózesről ír, végül dr. Zsoldos Jenő Job könyvéről írott tanulmánya emelendő ki a sok tartalmas munka közül, melyek íróinak sorában ott szerepelnek még dr. Csetényi Imre, dr. Deutsch Gábor, dr. Fokos Dávid, dr. Katona József, dr. Kohlbach Bertalan, dr. Löwinger Sámuel és Takács Pál is. A héber rész szerzői Fleischer Lipót (Temesvár), dr. Krausz Sámuel (Wien), dr. Marmorstein Artur (London), Heilprin Izrael (Jeruzsálem), Libovitz N. S. (New-York), dr. Blau Lajos, Hahn István és dr. Guttman Mihály.

vezették. Más rendelkezés szerint 25 éven aluli zsidó női magánalkalmazottak elbocsátandók és helyüket árjakkal kell betölteni. Az elbocsátás egy évre szól, de nyilvánvaló, hogy az állás újbóli elfoglalása a legtöbb esetben ki van zárva. A „Die Deutsche Volkswirtschaft” című nemzeti szocialista folyóirat már azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy elvben zsidóknak és zsidó cégeknek nyújtott hiteleket fel kell mondani, mert ezek a német gazdaságot megkárosítják.

Nem lehet csodálkozni azon, ha ezek után a német zsidóságot az ünnepek során, melyek a legtöbb német zsidó családra kétségbeesést hoztak, ma csak egy gondolattal foglalkoztatja: a szervezett kivándorlás.

Végezetül csak a nemzeti szocialista antiszemitizmus beteg szellemének jellemzésére hozzuk fel, hogy Streicher antiszemita vezér legújabb kirohanása szerint az olasz-abesszin háborúért is — a zsidók felelősek...

Roosevelt elnök a zsidóságról

Az Egyesült Államok elnöke Franklin D. Roosevelt, a kormány tagjai és az Unió államainak kormányzói az Újév alkalmából üdvözléssel intézték az amerikai zsidósághoz. Roosevelt elnök üdvözléte így hangzik:

„A Ros Hasónó-ünnep alkalmából minden zsidóhitű polgártársunknak őszinte üdvözlétemet és újévi jókívánásaimat küldöm.”

Cordell Hull külügyminiszter a következő üdvözléssel küldte:

„Ros Hasónó ünnepeinek alkalmát örömmel ragadom meg, hogy zsidó polgártársaimat az egész országban szívből üdvözöljem. Őszintén remélem, hogy a zsidó 5696. holdog és kielégítő lesz és hogy a kölcsönös megbecsülés, megértés és barátság, melyet a zsidó és keresztény hitű amerikaiak egymás iránt tanúsítanak, ezután is, mint eddig, erősödni fog.”

Lehman newyorki kormányzó, aki maga is zsidó, a newyorki zsidókat felhívja németországi testvéreik segítségére.

Roosevelt elnök a san diegoi nemzetközi kiállítás megnyitása alkalmából beszédet mondott, amelyben állást foglalt a szabadság és egyenlőség elveinek megsértése ellen. „Bár nem tartozik bíráskodásunk alá, ha más országok olyan törvényeket hoznak, melyek a mi felfogásunkkal összeegyeztethetetlenek, mi mégis azt valljuk, hogy a vallás és annak gyakorlata csak az értelem és a meggyőződés, nem pedig az erőszak és kényszer ügye” — mondotta az elnök többek között, és szavaiból világosan kiértezhető volt a nürnbergi zsidótörvények elvi elítélése.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

A német zsidóság szenvedései

Soha még a zsidóság nem ült oly szomorú Ros Hasónó-ünnepet, mint amilyen az idén jutott ki németországi hittestvérainknek. A nürnbergi zsidótörvények által teremtett új helyzet, melyben elvesztették polgári jogaikat és megalázó rendelkezések kirekesztették őket a német társadalom közösségéből, még súlyosabbá vált azáltal, hogy a nemzeti szocialista párt irányító szervei féktelen agitációt indítottak és a legraffináltabb intézkedéseket eszelték ki, hogy a zsidók helyzetét Németországban elviselhetelenné tegyék. Az a várakozás, hogy az új törvények bevezetése legalább megszünteti egyes helyi szervek önkényes zsidóüldözését és gazdasági téren nyugalmat szerez a zsidóságnak, nem teljesedett be. Ellenkezőleg: gazdasági és társadalmi téren féktelen áradata indult meg a helyi zsidóüldözéseknek, melyek eszközökben is egyre brutálisabbak. Egyes helyeken valóságos pogromok játszódtak le; sok helyütt a gyűlölködő propaganda visszatevően gonosz képekben és szobrokban lázít a zsidók ellen. Bajorországban, Baden számos helyén bojkott-tüntetések voltak zsidó üzletek ellen. Hannoverben is plakátok figyelmeztették a közönséget, hogy „néparúló”, aki zsidónál vásárol. A bojkott következtében számos zsidó cégtulajdonos kénytelen volt üzletét sürgősen „árja” vevőnek eladni. Cottbusban rohamosztagosok egy zsidó lapelárusítót véresre vertek. Drezdában valóságos pogrom játszódott le, egy zsidó üzletet leromboltak, zsidó üzlettulajdonosok kénytelenek voltak üzleteiktől megválni. Breslauban és más városokban visszatarasztó „fajgyalázó”-üldözéseket rendeztek. Számos helyen a pártterror odáig vitte, hogy zsidóknak a gyógyszerárak nem

szolgáltatnak ki gyógyszerzet, sőt pékségek és élelmiszerüzletek is megtagadják zsidók kiszolgálását; még gyermekek sem jutnak tejhez. Ez a helyzet Elbingben, Schwerinben, Marienwerderben, Dessauban, Fürstenwaldeban és Magdeburgban is. Mainzban a városi üzem megtagadja zsidóknak a villamos áram és gáz szolgáltatást.

Csekély vígasza a német zsidóságnak, hogy a német nép nagy többsége nem vesz részt ezekben a kegyetlenségekben, sőt a legtöbb helyen a lakosság jóérzése fellázad a pártterror módszerei ellen. Mannheimben verekedésre is került sor a pogromhősök és a jobbérzésű járókelők között. Nem szorul bizonyításra, hogy nem spontán akcióról, hanem tudatosan megszervezett zsidóüldözésről van szó, melyet a párt központi szervei irányítanak, hogy a helyi pártcsoportokat foglalkoztassák és a figyelmet a párt szociális követeléseiről eltereljék.

Újabb jogfosztások

A zsidók jogi helyzetét véglegesen szabályozó rendelkezések (a nürnbergi törvények végrehajtási utasításai) még nem jelentek meg. Nemzeti szocialista körökben még nézeteltérések vannak abban a tekintetben, hogy a kikeresztelkedett zsidók leszármazottait és fél- vagy negyedzsidókat a zsidókkal azonos elbánásban részesítsék-e vagy lehetővé tegyék nekik az árja társadalomba való beolvadást. Ettől függetlenül azonban ismét hatósági rendelkezésekkel számos zsidó egzisztenciát tettek tönkre. Így zsidóknak egészen megtiltották a közjegyzői foglalkozást, ami által sok száz zsidó ügyvéd veszítette kenyerét, aki mint frontharcos eddig gyakorlatot folytathatott; ezután, minthogy a közjegyzői gyakorlat az ügyvédtől elválaszthatatlan, egzisztenciájukat úgyiszlván teljesen el-

Kérdés-Felelet

Stern Samu elnök esete a budakeszi Ahasvérral

— Szerkesztő úr: mikor találja meg végre az én szerencsétlen öreg férjem, a földönfutóvá lett Schächter Salamon az igazságát?

— Igazán sajnálom, jó asszony, de türelemmel be kell várnia a törvényes eljárás végét. A „Zsidó Élet” f. é. febr. 23-iki számában az Ön férjének, a budakeszi metszői állásából történt statáriális eltávolítása alkalmából már megírta, hogy milyen ádátlan bonyodalmakat idézett fel az összes felekezeti joghatóságoknak egy kézben való központosítása. Mi nem is hibáztatjuk Stern Samu elnököt azért, hogy nem tudja hibátlanul ellátni hitközségi elnöksége mellett a VI. községkerületi és orsz. irodai elnökség funkcióit is. Ez már a személyi követelek halmozásának szomorú, de természetes következménye.

— Sajnos, én nem tudok ilyen higadtan gondolkodni erről a dologról. Négy éve hurcolják a férjemet, fórumról-fórumra megyünk, de végeredményben kenyértelen földönfutók lettünk.

— Hogy is áll most az Önök ügye?

— Stern Samuval, mint a pesti VI. községkerület elnökével és társaival folyó büntető ügyemben a budapesti kir. Büntetőtörvényszék a legutóbbi tárgyaláson a valóság bizonyítását közérdekből elrendelte az általam kiadott röpiratban foglalt és inkriminált állítások tekintetében s beszeresztetni rendelte a Pestvidéki kir. Törvényszék előtt folyó büntető per iratait. Egyben a további eljárás folytatását a Pestvidéki Törvényszék előtt folyó büntető per jogerős befejezéséig felfüggesztette. Azt a kérelmet, hogy jogos magánérdek védelméből rendeltessék el a bizonyítás, a kir. Törvényszék elutasította, mert jogos magánérdek sérelme a férjemmel, Schächter Salamonnal szemben forog fenn, nem pedig velem szemben, már pedig Schächter Salamon vádolva nincs.

— Nos és mi van az alapperével?

— A kultuszminisztérium irattárában tudakozódtam és azt a felvilágosítást nyertem, hogy az ügy összes iratai 1934. évi július havában leküldettek az Orsz. Irodához véleményezés végett és azóta ott vannak.

— Szóval közel másfél éve tanulmányozza Stern Samu irodai elnök a Stern Samu községkerületi elnök tevédségéből támadt bonyodalmak aktáit?

— No, igen, de miért tart az olyan sokáig?

— Tudunk egy ügyről, amelyiknek aktái még tovább fekdtek az Orsz. Irodában, mint a Schächter Salamon ügye. A legutóbbi hitközségi választás

után Stern Samu ellenzékének vezére, Scheer Samu lapot akart indítani és ez a kérdés véleményezés végett az Orsz. Irodához került. Addig tanulmányozták az ügyet, amíg Stern Samu és Scheer Samu összebékültek egymással...

Élénkül a pesti hitközségi választási mozgalom

A hitközségi választások ellenzéki körében az volt a szándék, hogy a nagyünnepek elmúltáig szüneteltetni fogják a mozgalmat, hogy a régi hagyományok tiszteletbentartásával az ünnepi áhítat nyugalmát kíméljék. Azonban még a templomok körül is, különösen az istentiszteleti szünetek alatt, főképp egyes körzetekben

rendkívüli volt a választási hírek iránt való érdeklődés.

A hozzánk beutott értesülések arról számolnak be, hogy

az ellenzék megmozdulására az emberek valóságban a fölszabadulás érzése fogta el.

Mindenki csak az első szót várta. És ime már az első hírekre nemcsak érdeklődések, de már tömörülések is észlelhetők, anélkül, hogy az ellenzéki szervezet már a nyilvánosság elé lépett volna. Az ünnep után természetesen ez is sürgősen meg fog történni. Nem is lehet csodálkozni azon, hogy az ellenzék, amely a jog, törvény és igazság alapján áll, olyan hamar tudott népszerűvé válni, amikor

a felekezeti közéletben eddig csak önkénykedéssel, göggel, kultúrátalansággal és a zsidó szellemiség semmibevevésével találkozott.

Bizonyos, hogy

a csatlakozások aránya rendkívüli módon meg fog nőni, ha az ellenzék programja nyilvánosságra kerül,

és mindenki látni fogja, milyen elhanyagolt területek és feladatok vannak megdolgolatlanul a magyar zsidóság életében, hitéleti, kulturális, szociálpolitikai, nevelésügyi és nem utolsósorban gazdasági szempontból.

Meg kell említenünk, hogy különböző felekezeti szervezetek a választás problémával kapcsolatban már többfelől felvették egymással az érintkezés fonalát és abban mindegyik ellenzéki csoport és mindegyik ellenzéki meggyőződésű felekezeti alakulat vagy szervezet megegyezik, hogy a Pesti Izr. Hitközség mai vezetősége a legtávolabbról sem tudta ki-elégíteni a modern, európai kultúrára törekvő, zsidó öntudatában és magyar polgári életakaratóban magasabb szempontokat célbavető, gazdaságilag nyugodt egyensúlyt kereső pesti zsidóságot. És mindenki megegyezik abban, hogy ezt

a hitközségi rezsimet sürgősen fel kell váltania egy modernebb, lelkiismeretesebb és magasabb kulturájú, az igazság és a demokratikus polgárjogok alapján álló új rezsimnek.

Utolsó közleményünk óta a hadállások annyiban változtak, hogy

immár a IV. kerületben is komoly ellenzéki megmozdulásról adhatunk számot.

Igen előkelő zsidó egyéniségek vették kezükbe a kerület különböző rétegeiből összefutó szárait a szervezésnek.

Az V. kerületben, melynek igen jelentékeny része eddig passzív állásponton volt, újabban nagyon erős a mozgolódás.

Ebben az előkelően tartózkodó kerületben, mely a hitközségi életnek is cityije,

Lelkes reménykedéssel

vesznek részt sokan ismét abban a lehetőségben, amit az új osztálysorsjáték nyújt. Akinek sorsjegye van, alapos a kilátása, hogy egy kis befektetés árán nagy vagyonra tehet szert.

Hol nyerhet ma 30, 40, 50, 100, 200, vagy 300 ezer pengőt?

A m. kir. osztálysorsjáték módot, alkalmat ad, hogy kisebb-nagyobb nyerevényben részesüljön bárki, mert mindenkinek és az összes sorsjegyeknek egyforma a nyeresési esélye.

Az új sorsjáték húzása október 19-én kezdődik. Az elsőosztályú sorsjegyek hivatalos árai: $\frac{1}{4} = 24$, $\frac{1}{2} = 12$, $\frac{1}{4} = 6$, $\frac{1}{8} = 3$ pengő az összes főarúsítóknál.

fellángolt az ellenzéki mozgalom, és úgy tudjuk, hogy ebben a kerületben rövidesen meg is fog az ellenzék szervezkedni.

A VI. kerületben egyelőre abban a rétegben jelentkezik erősebb ellenzéki

mozgalom, amely Vázsonyi Vilmos törzsgárdájához tartozott.

A szervezet formális megalakulása itt is ünnepek utánra várható. Az idők jeltét kell látnunk abban, hogy

Vázsonyi lapjában egy cikk jelent meg, amely a hitközség elnöke ellen meglehetősen élesen és határozottan foglalt állást.

Erre a sípuccai kancellária hivatalos orgánumban cáfolat jelent meg arról, ami az említett cikkben csak mellékesen, jóformán teljesen hangsúlytalanul volt megemlítve, — hogy t. i. a választásokat már az ünnepek után szeretnék volna megtartani. Természetesen ezzel csak a saját maguk és híveik által terjesztett hírt cáfolták, de olyan önértékes és korturnusos hangon, mintha ezzel az egész ellenzéki mozgalom létét akarnák cáfolni.

A IX. kerületből is erős ellenzéki mozgalomról szólnak a hírek.

Az ellenzéki mozgalom főfészkéi azonban, mint már legutóbb is jelentettük a VII. és VIII. kerületben vannak.

A nagy VII. kerület valósággal forrong.

Az ünnepek alatt az istentiszteletek szüneteiben nagy csoportok alakultak és sok szó esett a választási mozgalommal kapcsolatban a Zsidó Élet cikkeiről is. Különösen a Bethlen-téri templomban tárgyalták nagy izgalommal a snóderpénzokról szóló híradásunkat. Még a Kazinczy-utcai templom udvarán is beszéltek erről, és egy kiváló talmudtudós a legnagyobb megütközéssel fejtegette, mennyire beleütközik a zsidó törvények és a zsidó etika szellemébe az az eljárás, amely a Tóra előtt tett fogadalmakat és felajánlásokat, a mögöttük rejlő szándékkal együtt meghamisítja. A Bethlen-utcai templomudvaron azt fejtegette az egyik szóvivő, hogy az ellenzéki leghatásosabb kortese maga a hitközség főtitkára, akinek tagadhatatlanul invenciózus kezdeményezései és gazdasági elgondolásai minden kétségen kívül a legjobb inspirátorai minden ellenzéki készülődésnek.

A VIII. kerületet teljesen elborította az ellenzéki özönvíz.

Ebben a kerületben játszotta el a hitközségi elnök egyik bizalmasa, a körzet jelenlegi kinevezett alelnöke azt a különös szerepet, amelyben „csecsemőből” hirtelen lendülettel Napoleonná bontakozott ki, és amely metamorfózis nem cse-

kély mértékben járult hozzá az ellenzéki érzések felszításához. A dolog úgy történt, hogy amikor a kerület zsidóságának kitünő és közistszeletben álló vezére, a körzet elnöke, Weisz Márk mellé a főhíri akarat Braun Vilmost delegálta alelnöknek, ez a Weisz Márk népszerűségének köpenyébe akarván burkolózni, hogy ily szerénykedésével magának is biztosítson valamelyes szimpátiákat, úgy mutatkozott be első felszólalásában, hogy Weisz Márk bölcsessége, nagy hitbéli tudományossága, élettapasztalatai, multjának magasba rétegeződött érdemei látára olyan kicsinek érzi magát, mint a meglétt ember mellett a csecsemő, aki most kezdi az életet. Ez a nyilvánosság előtt eljátszott szerep nem gátolta azonban abban, hogy amikor néhány héttel később bizonyos ellentétek felbukkanásakor az önértékes és megfontoltan viselkedő Weisz Márkot ad audiendum verbum merték a Führer elé citaltatni, akkor napóleoni pózba vágva magát, azt merje a szerény „csecsemő” a kerület great old man-jének szemébe mondani, hogy „panasz van ellene, mert nem vezeti a józsefvárosi körzetet Stern Samu szellemében.” Weisz Márk az ő böles bonhómiaiával csak annyit jegyzett meg, hogy őt is kisgyermek korában csak a halottak szellemével szokták ijesztgetni, de minék emlegessük annak a szellemét, aki él és jelen van? Az ellentétek egyre nagyobbak lettek és a helyzet lassanként annyira kiegyenlíthetetlen alakult, amint erről már a multkor is írtunk, hogy ennek Weisz Márk visszavonulásához kellett vezetnie.

A sípucca ekkor észrevette, hogy elgaloppírozta magát, mire Ros Hasónó előtt szenzációs kortestrükkhöz folyamodott.

A körzet előjáróságát gyűlésre hívták össze, ahol egymásután szólaltak fel dr. Körmöczy Zoltán elnökhelyettes, Braun Vilmos és Wertheimer Lajos alelnökök, valamint a többi kormánypárti előjárók, akik mind kifogyhatatlanok voltak Weisz Márk érdemeinek méltatásában.

A cél az volt, hogy Weisz Márkot rábírák lemondásának visszavonására és ezzel a kerületet elvágiák az ellenzékétől.

De az igazi szög csak akkor búj ki a zsákból, amikor egyidejűleg betegszabadságot is kínáltak fel neki, azzal a hátsó gondolattal, hogy azalatt majd ők vezetik a közügyeket. Azt is előre megígérték Weisz Márknak, hogy a választások után pdig érdemeinek elismeréséül a körzet díszelnökévé fogják megválasztani. Világos volt persze mindenki előtt, a tulajdonképeni szándék, hogy így

Weisz Márkot végleg skartba akarják szorítani, de ők nem hit-

ték, hogy ezt mindenki észrevette.

Hogy mennyire lebecsülték Weisz Márk bölcsességét, azt az is mutatja, hogy még ma is várják, mikor fog boldogan karjika omlani. Az események krónikájához tartozik az is, hogy az előjáróság már azt hitte, hogy nyeregben ül, és össze is hívta a kerület ifjsági csoportját választási értekezletre. Amikor azonban azt látták, hogy a jelenlegi lázas helyzetben aligha számíthatnak az ifjúságnál a választási agitáció szempontjából kedvező fogadtatásra, akkor az értekezletet hirtelen elhalasztották.

Itt említjük meg, mint a kerület felekezeti életének egyik nevezetes mozzanatát, hogy

Wertheimer Soma szertartási előjáró, a kitünő Wertheimer Adolf bátyja, aki Weisz Márk mellett a konzervatív irány legbecsültebb képviselője a Józsefvárosban és akit Weisz Márk elnökhelyettesként szeretett volna maga mellett látni, az izléstelen intrikáktól elkedveltelenedve, elhatározta, hogy az ünnepek után lemond előjárói tisztről.

Ugy értesülünk, hogy ez az elhatározása megmáshíthatatlan.

Lapzártakor halljuk, hogy a Demokrata Újság hírének cáfolata mögött az rejtőzik, hogy

a hitközség mai vezetősége február 1-én várja az új statutumoknak a kormány részéről való jóváhagyását és megerősítését. Megértjük ezt a vágyukat, mert arra számítanak, hogy korteszokzóknek ezt igen jól ki tudnák használni.

Mi azonban nem tudjuk elgondolni, hogy a kormányhatóság épen korteszokzókra és egy párt uralmának megerősítésére színe

a statutumok jóváhagyásával, amikor az új statutumok nyomán mélyseges és áthidalhatatlan ellentétek fognak támadni a főváros és a vidék zsidósága között.

Hogy ez az ellentét milyen súlyos veszedelmeket rejt magában, hogy a vidéki zsidóság már is valósággal lázadzik, erre nézve legyen elég, hogy a szentírási hitközség elnökének lapunk mai számában közzétett cikkére utaljunk.

Persze a kormánypárt is megteszi a maga választási előkészületeit. És az is csak természetes, hogy a maguk módján agitálnak: úgy halljuk, hogy nagy vacsorákat fognak rendezni. Most legalább teljesíthetik a körzetek egyetlen, és még csorbítatlanul hagyott hivatásukat: szállíthatják majd a híveket — akik tudniillik még megmaradtak — a vacsorákra.

hezítse, vagy úgyszólván lehetetlenné tegye. Hiszen túlnyomó részt szegény emberről van szó, mert valljuk meg őszintén, a gazdagok sorából nem nagyon tolakodnak a vágatásoknál. Milyen egyszerű és üdvös intézkedés lenne a nagycsaládú zsidók érdekében, ha a vágatási díjat úgy állapították volna meg, hogy csupán az első pár levágatása kerül 40 fillérbe, a másodiké már csak 20-ba, míg a harmadiké már csak 10-be. Ez nem okozott volna semmi nehézséget, mert a vágatási cédulák igazolták volna, hogy ki, mennyit fizetett és így nem fordulhatott volna elő visszaélés. Ellenben vágattak volna mindazok a családok is, akiket most a horribilis vágatási díj visszatartott.

Még egy anomáliáról kell megemlékezni, a vágatásokkal kapcsolatban. Noha igen jól tudja a hitközség vezetőse, hogy ilyenkor milyen tolongás van az egyes vágatási helyeknél és milyen kevés ideje van a zsidóasszonyoknak, különösen azoknak, akik nem küldhetik oda a háztartási alkalmazottat, még sem gondoskodik arról, hogy ilyenkor hosszúnappal elegendő vágatási hely és munkaerő álljon rendelkezésre, nehogy a vallásukhoz rágaszkodó zsidóasszonyoknak órákat kelljen eltölteniük a várakozással, és a háborúra emlékeztető hosszú libasorban várják meg, míg sorra kerülnek.

Soraim közléséért előre is köszönetet mondva

maradok tisztelettel:
egy tanár.

Ono Adósem hósio nó

Hét napon át sátrakban kell laknunk, mert Isten őseinket is sátrakban lakatta, amidőn kihozta őket Egyiptom országából. Bölceink magyarázatát keresik és adják is annak, hogy miért üljünk össze a sátrak ünnepét, melynek jelentősége szorosan összefügg a kora tavasszal történt egyiptomi kivonulás nagyszerű eseményével. A magyarázat szerint a zsidóság a sátrak őszi időben való ünneplésével mintegy kifejezésre juttatja rajongó istenszeretetét, amely áldozni kíván a végtelen jószágért akkor is, amikor az őszi szél hideg fuvallata mindenki mást a szobák enyhe melegébe készítet.

Október 11-én (Tisri 14) erev Szukoth, előkészületek az ünnepre, melyek közé tartozik az ünnepi csokor felszerelése is. A csokor a következő négy növényből áll: pálmaág (lulov káppoth tömorim), jobboldalán — ha gerincét magunk felé fordítjuk — három mirtuság (háddászim—anáí év ovóth), baloldalán pedig két fűzág (arovoht—árvé náchál), a három növényt lulov-levelekkel egy-

másához fűzzük. Az ünnepi csokor a paradicsomalma (ethróg—pri ec hodor) által való teljessé, mely külön áll és csak az imánál helyezzzük szorosan a többi mellé.

Hagyományaink szerint Isten ezen az ünnepen ítélkezik egész évi vízszükségletünk fölött, ezen az ünnepen határozza el, hogy mikor és hol menyi eső essék. Azért választottuk a víz mellett tenyésző négy növényt ünnepi csokornak, hogy a világtájuk minden iránya felé való lengetésével, bőséget esőért, a víz életfa-kasztó áldásért könyörögjünk a világ-egyetem Urához.

Az egyenes, sudár pálmaág hasonlít az ember gerincéhez, melynek veleje az agyban végződik, a mirtuság levélalakja a szemünkhöz, a fűzfaágé a szánkhoz, az ethróg pedig a szívünkhöz hasonlít. Isten áldására csak azzal tehetjük érdemessé magunkat, ha szívünket és agyunkat, érzéseinket és gondolatainkat is megszenteljük és Isten szolgálatába állítjuk.

Az ünnep 9 napján át egész hallélt mondunk. A hallél előtt kezünkbe vesszük az ünnepi csokrot és úgy imádkozunk. Ha reggel már mondtunk feleltük áldást, úgy a hallél előtt nem ismételtük meg; amennyiben azonban azt még nem mondtuk volna, úgy ezt a hallél előtt kell megtennünk. Amikor a hallél-imában a hódu-imarészhez érkezzük, akkor az előimádkozó hódu és jómár-no, szakaszoknál, — azaz kétféle — a templom közönsége pedig valahányszor az előimádkozó szavára ráfeleli a refrénszerű hódu-t, annyiszor végzi az említett irányokban a lengetést. Mivel e szakaszok mindegyike Isten nevével kívül hat-hat szóból áll, ezért minden egyes irányra egy-egy szó jut. Isten fenséges nevének ki-eítésénél azonban nem szabad még a lengetéssel sem foglalkoznunk. A lengetést megismételjük még: ono Adósem hósio nó-nál kétszer, de mivel e vers Isten nevével kívül három szóból áll, ezért két irányra jut csak egy-egy szó. Mindezen kívül a templom közönsége még a hallél iránt befejező hódu szakasznál is lenget kétszer.

Hogy miért éppen hódu és ono Adósem hósio nó-nál lengetünk erre négy-öt decimorok célzást találnak a következő versekben: „oz jóránnoñü ácé hójóár mil-liné Adósem ki vo lispoth eth hoeres” „akkor újjongjanak majd kilönléle fa-ágakkal, ha majd tisztultan kerülnek ki Isten színe elől, midőn ítéletet tart a földkerekség fölött” és pedig azon imarészknél, melyek így kezdődnek: hódu láadósem és hósioñu (I. Krónikák: I. 16, 33—35).

Hallél után — és máskor is — előbb tesszük le kezünkben a lulov-ot és csak

utána az ethróg-ot, mert a szívet jelképező ethróg nélkül nem tarthatjuk kezünkben az agyat, szemet és szájat szimbolizáló lulov-ot: az őszinte és igaz szív nemes érzései híján nincs értéke semminek.

A töfilló után egy Tóra-tekercest emelünk ki a frigyszekrényből, az al-memora helyezzzük és ünnepi csokorraf kezünkben — jobbfelé tartva — körüljárjuk az al-memora-t. Az előimádkozó megy elől, hósánó imákat énekel, követik mind-azokat, akiknek ünnepi csokruk van és szakaszonként ismétlik az előimádkozó által recitált imát. Mikor visszaérkeznek a frigyszekrényhez, befejezik a hósánót, a Tórát pedig visszateszik a helyére. Az al-memora-t mindennap egyszer, hósánó rábbó napján hétszer kerüljük meg úgy, ahányszor a régi jeruzsálemi szentélyben is, Jericho városa hétszeri megkerülésének emlékére szokásban volt. Ezt az ősrégi szokást egy masszőró-magyarázattal támasztották alá bölceink: „Váaszóvóvó boir, ahányszor Jericho városát kerültek meg, váaszóvóvó eth mizbácháchó, Adósem, annyiszor kerüljük meg oltárodát, óh Örökkévaló”.

A „Mult és Jövő” húszonöt éves

Egy hatalmas testes füzet van előttünk, a „Mult és Jövő” jubiláris száma. Minden tekintetben előkelő teljesítmény, szerkesztési és nyomdai szempontokból egyaránt. A hatalmas illusztrációs anyag épüget, mint a szövegrész gazdag és változatos képet ad a Mult és Jövőnek a magyarországi és a Magyarországon kívüli zsidó kultúrához való eleven kapcsolatáról. Mindenki, vagy majdnem mindenki, aki itthon vagy a nagyvilágban számottevő tényező a zsidó kultúra jelenében képben vagy írásban, üdvözléssel vagy tanítással, rajzzal-szoborral vagy dallal, és verssel, tanulmánnyal vagy publicisztikai cikkel stb. stb. felsorakozik a Mult és Jövő 25 évének szellemi ünneplő közé. És minden sor írás, minden szó, minden kép csupa lelkesedés, csupa lelkesítés. Dícsérete a 25 év munkájának, Patai József költői és publicisztikai kiváló munkájának, a magyar és egyetemes zsidó kultúrájáért, emelkedéséért vívott dicső küzdelme örökös, a multból és kemény küzdelem nyuló eredményeinek, jelenből jövőbe nyúló magyar zsidó megszeretők, ha mindezt számot mert önismerné ezt az ünnepet. Mi a matudatát, büszkeségét emeljük. A legmelegebben gratulálunk leaptársunknak és kitünő szerkesztőének.

A legdrágább tankönyv: a hittankönyv

Panaszos levél a szerkesztőhöz

Tekintetes Szerkesztő Ur!

A „Zsidó Élet” szeptember 27-iki számában szövéttette egy „tanár”, hogy a legdrágább tankönyv a hittankönyv és felsorolva, hogy micsoda három könyvet kell megvenni a zsidó diáknak, harmadik helyen egy imakönyvet szerepeltett P 1.30 fill. összegben. A tanár nyilván téved. Az én I. osztályú gimnazista fiam részére az egyik budai középiskolában Pollák-féle fordítású imakönyvet írt elő a hittanár úr. Ennek a könyvnek az ára pedig nem P 1.30 fill., hanem P 3.50 fill., és antiquárius uton meg nem szerezhető. Valószínű, hogy érdekelt fél összevásárolja a használt példányokat, hogy mindenki újat legyen kénytelen vá-

sárolni. Ma a leggyönyörűbb díszkötésű munkákat lehet utoljára 2 pengőért vagy nagyszerű (olyan, mint az új) állapotban 1 pengőért beszerezni, nagyon furcsa tehát, hogy egy imakönyvnek P 3.50 fill. az ára. Van énnekem többféle imakönyvem, egyik-másik jó magyar fordítással, de ezt a hittanár úr kizárta a használatból, mintha bizony az imádságok sorrendje nem volna ugyanaz minden askenáz imakönyvben. Annyi bizonyos, hogy ezt a kérdést tisztázni kellene, már a súlyos gazdasági viszonyokra való tekintettel is.

Kiváló tisztelettel
egy apa.

„Nem tud az irni, aki küldte...”

(Személyek: 1. A termetes részvénytársasági igazgató — 2. A fakó-képi, állatalan tanár)

— Jónapot, tanár úr. jónapot!... Sie sollen sich haben...

— Köszönöm igazgató úr, én is minden jót kívánok Önnek.

— Legutóbbi beszélgetésünk alkalmával Ön nagyon épesen emlékezett meg átszervezett lapunkról, amelyet — nem is tudom, miért — „Legyező”-nek nevezett el. Hát mondhatom, a *roschasonói* meg a *jomkippur*i száma nagyon gazdag és eleven volt.

— Hát elevennek — elismerem — elég eleven volt. *Annyira eleven*, hogy egyes cikkek szinte integettek is az olvasó felé, mint *régi ismerősök*. Integettek, mintha azt mondanák: „Ugye, mi már találkoztunk egyszer, vagy talán kétszer is? Még pedig ugyanitt, ezeken a hasábokon.” — Meg hogy gazdag volt?! A gazdagságról nagyon különböznek a vélemények és a mértékek. Aszerint, hogy ki mennyire szerény. Nem tagadható, hogy elég sok volt benne pl. a kis fiúkat bizonyára nagyon érdeklő rege, legenda és a többi. És a mesék a világhoz elég stílusosan illik is az az említett *kisérletjárás*, ami a jó régen, évekel ezelőtt eltemetett cikkeken e hasábokon való új életrekelésében figyelhető meg.

— Az elnök vezéreikéről, vagy a Mussolini üzenetéről csak nem mondhatja, hogy régiek, hogy már egyszer megjelentek?

— Hát, ami azt a képet illeti, ame-

lyen Mussolini a magyar zsidó diákok körében látható, nagyon régi ismerősnek hat... No, de hát ezek elvégre nem is olyan nagy bajok. És emlékezzünk csak — diákkorunkban nagyon jól megtették szolgálatukat az *antiquárius* könyvek is, amelyekből igen jól tudunk tanulni. Hát a „Legyező” megtalálta, most az *antiquárius-lapot* is. Miért

Török A. és Társa

BANKHÁZ RT.

Budapest, IV., Szervita-tér 3.

a m. kir. osztálysorsjáték főelárusítónál.

Kisérlelje meg szerencséjét és vásároljon osztálysorsjegyet T Ö R Ö K -nél

Elérhető legnagyobb nyeresemény!

500.000

pengő

Nyereseményhuzás:

Október 19-én és 22-én

Az I. oszt. sorsjegyárak:

Egész P 24.—	Fél P 12.—	Negyed 6.—
-----------------	---------------	---------------

ne? Hiszen *antiquárius* áron is árulja. És *antiquárius* módszerekkel *legyezgeti* most is a „nagyok” hiúságát, mintha egyéb publicisztikai feladata nem is volna. S hogy előbbi kérdésére is feleljen, Mussolini üzenetét nem olvastam ugyan még a „Legyező” hasábjain, de viszont az üzenet nem is a „Legyező”-höz volt adressálva. Hát Istennem, miért vegyen át a „Legyező” csupán önmagától cikket, a forrás megnevezése nélkül, ezt meglehet ő mással is! Ami pedig a Síp-utcai Führer újévi cikkét illeti, bevallom, azt még nem olvastam azelőtt sehol. Ez lehet, hogy *eredeti*, amennyiben az *eredetiség* azt jelenti, hogy most jelent meg először. A *stíluskritika* azonban az eredetiségen éppen *mást ért*. De hagyjuk ezt! Akik így szeretik a „Legyezőt”, azoknak bizonyára nincs is ellene kifogásuk. Különben általában nagyon jól mulatnak az emberek a „Legyező” régiséggyűjteményén, amelyben benne van Einstein-tól kezdve Vészi József-ig át Bál Sémig mindenki. De még jobban mulatnak azon a „*kis bolt*”-on, amelyet sikerült a „Legyező” mesterének nyelbeírni. Éveken át készítette ezt elő, céltudatosan, ravaszul, de annál teljesebb sikerrel. Sok *főzésbe* került ez. *Kezdetben vala...* (mennyi minden *kezd* datálódik onnan!)... Kezdetben vala a községkerületi választás. Aztán jöttek a többi harcok, a chevrával. Budával, majd a kongresszus körül... És a „Legyező” ott tolta a szélet mindig a Führer mellett, ami minden alkalommal hozott is egy kis pénzesöcskét a mindig szomjas talajocskára. Mert hát... Hogy is imádkoztuk most Jomkippurkor: *Ész aser tochaun, juchon*. Akít ő megszeret, az „még is van szeretve”. Aztán a papi segédlet, a fiatal pap áldásosztása is segített... meg a hír szárnya a nagy küzdelemben való elszegényedéstől, a tornyosuló adósságokról, stb. stb. S ha jött is a pénz, az mind nem volt az igazi „nagy bolt”. A „nagy boltot” most sikerült megcsinálnia, végre... Vajjon kinek a pénzén? Nem tudom, nem fogja-e valamikor a krónikás majd úgy emlegetni dicső Führerünket, mint a pesti hitközség *legdrágább vezérét*... Miért is akar ő tulajdonképpen lapkereskedő lenni? Miért is nem marad még már kipróbált és bevált tevékenysége mellett tudósoknak és íróknak?! Mint tudós történész a szombathelyi és szabad-egyetemi történeti előadásaiiban fényesen járta a tojástanót a történeti igazság körül, cikkeitben pedig, mint író jobban tudja az igazságot felvezetni, mint akármelyik milimári a maga tejét. Mit akar hát? Miért nem marad meg emellett. Pont éppen a lap-üzletre vá-

gyott? Hát nem mulatságos ez? Vagy talán éppen elszomorító?

— Megint nagyon dühös, tanár úr, a dühös embernek pedig...

— De igenis, igazam van. És azért vagyok éppen dühös, mert igazam van. Hogy lehet valaki ilyen naiv?! Hogy engedheti magát így beugratni, ilyen szerepekbe? Tudja direktor úr, hogy én mit gyanítok? Hogy ezt az egész manővert a „Legyező” körül valami ellenzéki alak, egy sötétben bujkáló ellenzéki vezér eszelte ki, hogy beleugrassza a Führert. Mintahogy bizonyára ellenzéki cselvetők bírták rá arra is, hogy a hitközség pénzén, a hitközség házában, egy külön s kizárólag csak kondoleálásokra, gratulációkra és egyéb egyéni szolgálatokra berendezett irodát tartson fenn. Bár erre az irodára néha nagy szükség van, azt beigazolta legutóbb is pl. a tudományegyetem jubileumának az alkalma. Mert erre a jubileumra is kellett egy szép levelet írni! Ezt várták az Alma Materben. Pont éppen a Führertől és az Egyakarattól. Mert tudvalevő, hogy ők a tudományok, a zsidó tudományosságnak a legméltóbb képviselői és legszilárdabb oszlopai. Ők is ismerik az Egyetem épületét! Jártak is már ott. Egy kis-szakasszal éppen odáig lehet utazni. És aztán aki magyar zsidó tudós elben az országban segítségre szorul, hogy a tudományának élhessen, az a legbiztosabban öreájuk számíthat. Meg nekik maguknak is közvetlen kapcsolatuk van a tudománnyal. A Führer — amint mondtam — a történettudományt műveli, az Egyakarat pedig — hja, most jut eszembe, hát persze, ő is a történettudományt műveli. Egyik lepipálja már a másikat. Már konkurrálnak! Vagy talán nem olvasta? Pedig elég hosszú! A *Mult és Jövő* jubileumi számában az *Egyakarat* tollalól jelent meg felekezeti életünk utolsó 25 évének története. Mondhatom, könnyebb volt a 25 éven átvergődni, mint ezen a 25 éves történeten. *Néhéz* olvasmány! De hát Istenem, a Pázmány Egyetem 300 éves jubileuma, a Mult és Jövő 25 éves jubileuma... az ember tolla szinte magától elindul. Különösen az ilyen gyakorlott és íhettek tollak.

— Mit csúfolódik? Hol van az megírva, hogy mindenkinek jól kell tudni írni?

— Nem is mindenkinek! S nincs is megírva! De aki nem tud, az könyveljen, vagy kereskedjen... Egyébként én csak annyit mondanék a Führernek és az Egyakaratnak, ha beszélhetnék velük: ne üljenek fel ilyen alattomos ellenzéki csabításoknak. Ne engedjék magukat idegen területre engedni... Mert azok az elvetemült ármányos ellenzékiek...

SPECTATOR

A zsidóság nagykövete . . .

Sir Moses Montefiore halálának ötvenedik évfordulójára

Július 28-án mult ötven éve annak, hogy minden idők egyik legnagyobb zsidó államférfia és emberbarátja, Sir Moses Montefiore 101 éves korában megszünt dolgozni az egész világ üldözött zsidóságáért. A zsidóság nagykövete: ezzel a névvel tisztelte meg kora és valóban megérdemelte ezt az elnevezést. Ahol zsidó sérelem kiáltott igazság után, ahol a zsidóságot fenyegető veszdelmeket kellett elhárítani, ahol régi jogokért küzdeni és új jogokat kiharcolni. Sir Moses Montefiore megjelent és megjelenése egyet jelentett az ügy győzelmével.

Spanyol származású szülők gyermeke volt. Ősei a zsidóüldözések idején Olaszországba vándoroltak ki, ahol részben Livornóban, részben pedig Anconában telepednek meg. Montefiore Moses apja azonban már Londonban él, nagykereskedést folytat, de a család soha nem feledkezik meg második hazájáról, Olaszországról. Gyakran tesznek látogatásokat Olaszországban, ahol rokonaik élnek és a kis Moses egy ilyen út alkalmával ősei lakóhelyén, Livornóban látja meg a napvilágot. Londonban nevelkedik, iskolái elvégzése után apja tőzsdetagságot vásárol neki, hamar nagy közgazdasági karriert fut be, amiben segítségére van az a körülmény, is, hogy felesége és fivére révén rokonságba kerül a Rothschild-házzal. Közgazdasági tevékenységét később teljesen abbahagyja és kizárólag emberbaráti céljainak él, minden idejét zsidó testvérei sorsának enyhítésére fordítja. 1892-ben utazik első ízben Palesztinába. Ottani tapasztalatait „Diary of a journey to the Holy Land” című könyvében írja meg és tulajdonképpen ez az utazása érleli meg benne azt az elhatározást, hogy minden idejét a zsidóság ügyének szenteli. 1837-ben a londoni City sheriffjévé választja, nem sokkal később pedig a királynő a zsidóság érdekében kifejtett humanitárius működése elismerésül lovagi rangra emeli.

Szakadatlanul utazik, járja a világot zsidó érdekek védelmében. Amikor Sáfeket és Tiberiast egy borzalmas földrengés csaknem teljesen elpusztítja, Sir Moses Montefiore megszervezi a mentési munkálatokat. 1840-ben vérvád tartja rettegésben Damaszkusz zsidóságát. Montefiore itt is győzelemre segíti az igazságot. 1845-ben I. Miklós cárvánosságára bentazza Oroszországot, hogy a rennyel zsidóság helyzetét tanulmányozza és enyhítéseket érjen el részére. 1846-ban újabb kitüntetés éri: a királynő

bárói rangra emeli. 1845-ben éhínség tör ki Palesztinában, Montefiore haladéktalanul odautazik és jelentős összegű adományokat visz magával Angliából. Ez az utazása a tulajdonképeni megindítója a Palesztina-mozgalomnak, mert a szultántól jogot szerez földingatlanok vásárlására kolonizálási akció céljaira. De nem csak földingatlanokat vásárol, hanem ipari vállalatokat is létesít és szegényházakat a nyomorgók számára.

1862-ben elhunyt felesége emlékére egész sor zsidó jóléti intézményt hív életre, többek között a ramsgatei zsidó college-t. Amikor 1863-ban Marokkóban zsidóüldözések törnek ki, odasiet, majd a szultántól rendeletet szerez, mely biztosítja a zsidók és keresztények jogait és védelmét. 1866-ban hatodszor utazik a Szentföldre, ahol a kolerajárványtól és a sáskák pusztításaitól sújtott zsidóság felsegítésére ismét mentési akciót szervez. Az 1867. év Romániában találja, ahol az ott tomboló zsidóüldözések lecsillapításán dolgozik.

Sir Moses Montefiore 1885. június 28-án halt meg Londonban. Mindenütt, ahol zsidók élnek, Afrikától—Izlandig a legnagyobbaknak kijáró áhitattal őrzik a „zsidók hercege” emlékét

Hirdetmény!

A Pesti Chevra Kadisa Izr. Szentegylet az általa létesített árvavédő és nevelő-alap kamataiból nyújtandó segélyekre ezennel pályázatot hirdet. Pályázhatnak mindkét nembeli 6—14. év közötti izr. vallású budapesti lakos, árva gyermekek. Előnyben részesülnek tagok árvái.

A folyamodványokat, melyekhez születési, valamint az árvaságot igazoló okmányok csatolandók, 1935. év október 31-éig nyújtandók be a Chevra Kadisa előjáróságához.

Egyebekben felvilágosítással szolgál az igazgatóság, (Budapest, VII., Erzsébetkörút 26.)

Budapest, 1935. október 4-én.

HIREK

ONAPTÁRO

Október 12, szombat — Tisri 15 (Szukkot 1. napja, szombat kimen. 5 50), — okt. 13, vasárnap — Tisri 16 (Szukkot 2. napja) — okt. 14, hétfő — Tisri 17 (chol hamoed 1. n.) — okt. 15, kedd — Tisri 18 (chol hamoed 2. n.) — okt. 16, szerda — Tisri 19 (chol hamoed 3. n.) — okt. 17, csütörtök — Tisri 20 (chol hamoed 4. n.) — okt. 18, péntek — Tisri 21 (Hósánó rabbó, szombat bejöv.: 4.53) — okt. 19, szombat — Tisri 22 (Sóminí aceresz, mákir, szombat kimen.: 5 38), — okt. 20, vasárnap — Tisri 23 (Szimchász Thóra), — okt. 21, hétfő — Tisri 24 (Iszru chág), — okt. 22, kedd — Tisri 25, — okt. 23, szerda — Tisri 26, — okt. 24, csütörtök — Tisri 27 (nem tartanak jomkippur kotont), — okt. 25, péntek — Tisri 28 (szombat bejöv.: 4.40).

— Boldog Szukkoth-ünnepeket kívánunk a „Zsidó Élet” kedves olvasóközönségének.

— A „Zsidó Élet” legközelebbi száma a Szukkoth ünnep után, október 26-án jelenik meg.

— A világ összes zsidó templomaiban imát mondták a német zsidókért és üldözöikért. Hertz angol birodalmi főrabbinak és a zsidóság több más nagytentélyű vallási tényezőjének kezdeményezésére vasárnap este, a legnagyobb zsidó ünnepnek, az engesztelés napjának előestéjén a világ összes zsidó templomaiban a szöszkéről ünnepléses imát mondták a német zsidókért és üldözöikért. Az ima szövegében résztvettek a londoni, nársi, varsói, stockholmi, bécsi, budapesti, szegedi stb. rabbiságok és rabbiszemináriumok vezetői és mindenütt ugyanabban a szövegben hangozt el az ima. Az egyszerű, alázatos szavakba foglalt felhást a zsidó templomokban mindenütt s így az összes magyarországi zsidó templomokban a hívek százezrei mélyszégyen megindultsággal, könnyek között hallgatták.

— Megkezdik a lágymányosi új templom építkezését. A főváros annak idején a Lenke-uton telket adományozott a budai izr. hitközségnek a Lágymányoson építendő új zsidó templom céljaira. Miután a budai hitközség legutóbbi közgyűlésén elhatározta a lágymányosi templom felépítését, lépéseket tett az előjáráság a székesfőváros tanácsánál az adományozott telkeket az adományozás céljaira leendő birtokbavétele iránt és az eljárás során az építkezés garanciájául szolgáló hitközségi pénzügyi bizonylatot is bemutatva. Dr. Szendy Károly polgármester, mint értesülünk, a bemutatott bizonylatokból megnyugtató ga-

Tépd ki a tövist

*Szerettem a földet, hol háznak elveszett
Éreztem a hitet, ha szívem beteg lett.
Mikor a test meghal, lehet fű, fa, szikla,
Csak a tőri sziv hantja időn túl-nak sirja.*

*Szerettem az embert, akár szárnyalt lelke,
Akár baját, kinjárt fedte el lepelbe,
De mikor kezében tüzes ostort láttam,
Megállt szavam, vérem lelki háborgásban.*

*Földet, othont, hitet visszaállíthatják,
Ápolgassuk addig remények virágát.
Csak a szívek hamuán új élet úgy élhet,
Ha a szuró tövist tövestől — kitéped.*

Vagy — ha tűz és atom... mind már szénné
légett.
Vagy — ha bűnnek rostja... pára, szén és
fjég lett.

Dr. Hernád Henrik

ranciát nyert arra nézve, hogy a budai hitközségnek az építkezéshez szükséges tőke rendelkezésére áll és ennek alapján a telket átadta a hitközségnek, mely még ez idén megkezdni a templom építését. Ezzel természetesen vélgép esnek a fuziós ellenzéknek azon insznuációi, mintha a budai hitközségnek pénzügyi helyzete nem engedné meg a lágymányosi templom felépítését.

— A szekszárdi zsidók az új tolnai főispánnál, Tolna-vármegye új főispánját vitéz Thuránszky Lászlót, okt. 5-én iktatták be Szekszárdra, a vármegye székhelyén, hivatalába. Ez alkalomból a felekezeti küldöttek sorában tisztelgetés nála a szekszárdi izr. hitközség küldöttsége is, melynek szónokája: dr. Rubinstejn Máttyás főrabbi így köszöntötte: „Mikor Mózes ott állott a csipkebokor előtt, azt mondta neki az Örökkévaló: A hely, amelyen állasz, szent hely. Mi is azt mondhatjuk: A föld, amelyre Méltóságod lépett szent föld, Tolnavármegye nemes hagyományokkal átutott főfője, Ebből a vármegyéből indultak el a Bezerécyek, a Széchenyiek nemes, az emberi jogokat tisztelőben tartó eszméi, amelyek azután alapjává lettek a 48-iki dicső törvényalkotásnak. S őszinte örömmel tölt el bennünket az a hozzáunk eljutott hír, hogy Méltóságod családjában otthonos, hagyományos ez a szellem.” A főispán meghatottan köszönte meg az üdvözlést: „Rám utatok arra, — mondotta — amit már a diszközgyűlésen székfoglaló beszédben mondtam, miszerint: a legnagyobb egyensúlyi biztosítását a vallási, nyelvi faji és társadalmi ellentétek kiküszöbölésében látom. Testvérek vagyunk valamennyien a magyar földrőn, különbség közöttünk semmi vonatkozásban nincs s a jövőben sem lehet.” Hozzátette még, hogy jól ismeri a zsidóság hazafiasságát s kérte, hogy támogassák őt működésében

„Itt — mondotta végezetül — szükség van minden emberre, minden kézre, minden kézre, minden agyra, minden szívre.”

— Az Agudasz Jiszroel Jeruzsálemben tartja harmadik világkonferenciáját. Az Agudasz Jiszroel világszervezetének vezetősége, mint Jeruzsálemből jelentik, úgy határozott, hogy az Aguda harmadik nagygyűlését (Knessia olamit godola) a bibliai 5696 Sevat hónapjában, 1936. tavaszán Jeruzsálemben hívja össze.

— Virrasztó istentiszteletek. A főváros összes templomaiban, régi tradíciókat követve, virrasztó esti istentiszteleteket tartanak Hósánó Rabbó előestéjén, október 17-én.

— Az új győri főrabbi beiktatása. Győrből jelentik nekünk, hogy a hitközség legújabb megválasztott főrabbiának, dr. Roth Emilnek beiktatása csak november havában fog megtörténni. Roshasónó alatt a győri papi funkciókat dr. Lányi György, a pesti zsidó kórház rabbija, Jomkippurkor pedig dr. Fábián Tibor rabbi végezte a hívek általános megelégedésére.

— A Cionista Szövetség országos értekezlete. A Magyar Cionista Szövetség országos értekezletét október 27-én vasárnap délelőtt 10 órakor tartja (Andrássy-út 67. I. em. Herzl-terem). Értesülésünk szerint a szövetség országos értekezletének középpontjában a pesti hitközségi választások követendő állásfoglalása, a cionisták hitközségi programja és a választásokon való részvétele mikéntjének megállapítása áll.

— A stockholmi főrabbi kintetése. A svéd kormány dr. Ehrenpreis Markus stockholmi főrabbit, az ismert tudóst elismerése jeléül tanári címmel tüntette ki.

— Barmicva, Dr. Enčrei S. Henrik, a Pesti Chevra Kacisa nagyerdemű igazgatójának és nejeének 13 éves Emil fiát okt. 12-én a Dohány-utcai főtépomnak Szukkoth első napján tartandó muszaf-istentisztelete keretében avatják fel a zsidó élet közösségébe.

— A „gerer” nagyrabbi sajnálatos kalandja jeruzsálemi Machpelah-barlangban. A „gerer” nagyrabbi tudvalevően nemrégiben nagy kísérettel Palesztinába utazott, amelynek zsidósága nagy díszsel fogadta. Több ezer zarándok várta a hajónál és a zsidóság összes kiválóságai résztvettek fogadásán. A nagyrabbit azonban sajnálatos kaland érte Hebron mellett, a Machpelah-barlangban, ahol az előírás szerint megengedett hét lépcsőnél mélyebben szállt le a barlangba. Alig lehetett megakadályozni, hogy e miatt letartóztassák, de kíséretének tíz tagját a fogházba vitték és csak Roshasónó előestéjén helyezték őket szabadlábra óvadék ellenében. A kerületi biztos

az elfogottak közül 5 chaszidot 2—2 angol font pénzberságra, behajthatatlanság esetén 8 napi fogházra ítélte, mert engedély-level nélkül hatoltak a barlangba. A másik 5 haszidot felmentette.

— **A VIII.—IX. ker. Izr. Nőegylet** október 15-én, keccden este 6 órakor Páva-u. 39. sz. a rendkívüli közgyűlést tart, melynek egyedüli tárgya az alapszabályok módosítása. A közgyűlésre a nőegylet tagjait ezuton is tisztelettel meghívják: Rosenberg Sándorné elnök, dr. Zahler Emilné társelnök.

— **A palesztinai országos főrabbi-szék betöltése.** Jeruzsálem vallásos köreiből már megkezdődtek a megbeszélések a Kook főrabbi elhunytával elérvült palesztinai országos főrabbi-szék betöltésére nézve. Egyelőre a legmegfelelőbb egyéniséget szeretnék megtalálni, aztán jelentést tesznek a kormánynak a választás elrendlése tekintetében.

— **A M. Kir. Osztálysorsjáték** szociális jelentőségének és folyton növekvő megértésének öröndetes jele, hogy a játékban résztvevők száma folyton emelkedik. Az új játék sorsjegyei iránt, az általános elszegényedés és pénztelenség dacára, oly óriási az érdeklődés, hogy a sorsjegyek valószínűleg az október 19-iki húzás előtt elkelnek.

— **Egy zsinagóga ára — 900 márka.** Nürnbergből jelentik: A Fränkische Tageszeitung jelentése szerint a Pfalz tartományban lévő Hóheinöd község zsidó lakósaai túlnyomórésztben elköltöztek és így zsinagógájuk is újra került. 900 márkáért kelt el a régi díszes zsinagóga, melyet most lakóházzá fognak átalakítani.

— **Felhívás a zsidó szülőkhoz.** Egyesületünk elnöksége arra kéri a korrespondentort, vagy nevelőt kereső igen tisztelt Szülőket, hogy ily ügyekben forduljanak titkárságunkhoz, ahol szakképzett, házitaniásban és egyes tárgyak (héber, barmicvá, latin, német, hegedű, zongora, stb.) tanításában jártas okleveles tanerők csekély díjazás mellett állnak nagybecsű rendelkezésükre. Országos Izr. Tanítóegyesület, VII. Wesselőnyi utca 44. hivatalos órák d. u. 4—6-ig. Tel. 44-0-85.

— **Szegények felruházása.** A Pesti Izr. Nőegylet ez évben is meleg ruhanevelő szándékozik juttatni a legjobban rászorult szegényeknek és ezért ezuton a jószívű közönséget, hogy mindennemű ruha-, fehérnemű- és cipőfelséglet bocsátása a nemes cél érdekében az egyesület rendelkezésére. (VI., Dessewffy-utca 41. Telefon: 13—1—66.)

— **A MINOSZ** által fenntartott ápolónőképző tanfolyamra a felvételek folyamatosan vannak. A tanfolyamra jelentkezhet minden olyan leány vagy asszony, ki érettségizett, vagy gimnáziumot végzett.

A kabbala lényege és története

Irta: Dr. Silberfeld Jakab békéscsabai főrabbi

VII.

A saját fordításaim egyike M. II. k. ből van véve erre a versre; És Mózes legeltette Jetrónak, apósának, Midján apjának juhait. Rabbi Simon megszólalt: „Barátom az enyém és én az övé, aki legeltet a rózsák között.” Így szól R. Simon: „Jaj a teremtményeknek, akik nem ügyelnek arra és nem tudják, hogy amidőn felbukkant Isten előtt a szándék megteremteni az ő világát, az összes világok felmerültek egy gondolatában és ebből a gondolatból megteremtettek mindnyájan. Ezt akarja mondani e vers: valamennyit bölcseséggel készítetted. És ezzel a gondolattal, t. i. a bölcseséggel teremtetted ez a világ és a felső világ. Kinyújtotta jobbját és megteremtette a felső világot. Kinyújtotta a balját és megteremtette ezt a világot. Ez az, ami fra-tik: Kezem alakította ki a földet és job-bom mérte ki az eget. Azt kiáltom nekik, hogy együtt álljanak fönn... Tehát ami áll: Barátom az enyém és én az övé. Aki legeltet a rózsák között, ő ott jár a rózsák között, ámbár a tövises köröskörül övezik azokat és senki se tud úgy járni a rózsák között, mint ő. Más magyarázat: Aki legeltet, vagy jár a rózsák között, valamint a rózsza vörös, de a nedve fehér, így a szent, dicsértessék a világát a törvény princípiumáról, a könyörület elve felé vezérli.” A Zohárban fordul elő Mózes III. k. 19. feje- nek, a Szentség törvényeinek magyarázatánál: Az őszhaj előtt kelj föl. Ezt úgy kell érteni, hogy a vál-láshoz való megtérés még az ősz haj, még az öregség megtörtsége előtt, még a fiatal korban történjék.

Igaz, hogy a kabbala tartalmaz sok babonáságot, a számokkal való játékok és merő érthetlenségeket is, de a most idézett helyek magukban is már anélkül, hogy mintakollekciót akarnának képezni, mely értelmet, gyönyörködtető magyarázatot foglalnak magukban és e világ cházoszából egy szebb világ területére visznek minket. A 13. század vége már a spanyol zsidóság tragédiájának erőrevelt árnyékát jelenti. Megint beteljesedett a zsidóság végzete. Egy országból, ahol azt hitték, hogy második hazát nyertek, újra vándorbotot ragadva kellett tovább bolyongani és hogy Heine szavaival éljek, megindult ismét a fájdalom karaványa a száműzetés útján. Valjon ki járt vele, ki és mi vágasztalta őt, mi ébresztette föl benne az élethez való akarat igenlését benne a törvényen kívül álló népben. Nem kellett-e ismét örömmel üd-

zövnölni a Kabbalát, mely elterelte a földi pokoltól és egy szebb világgal kecsegtette. Az újabb kabbala, mely Luria nevéhez fűződik, aki a 16. században élt és Cefatba, a szent földre költözött. A monda szerint Egyiptomban a folyó mellett egy kis kunyhót épített magának és ott elmélkedett a magányban, amíg az Abszolutum felragyogott előtte. Sajátságos, hogy Káro József a Sulchan Áru ch szerzője is mint kabbalista vele volt. A községet ott spanyol száműzöttek alapították. Luriával együtt voltak Mósé Kor-dueró, Salamon Alkabic a Lechó daudi szerzője és ott különösen a szombat miszticizmusát építették ki. A szerencsétlenség kitermelte újabban az „álmessiásokat” és az újabb Kabbala történetébe ezeknek az élete és működése szorosan a lélekvándorlás kérdésével függött össze. De ugyancsak a lélekvándorlás kérdése és hite alapvető tényezője a 18. században fellépő Chassidizmus eszmeáramlatának, mely szintén a kabbala láncolatának egyik későbbi szeme gyanánt lép fel és kisugárzásai még napjainkig is elhatnak. Megjegyzem, hogy én sose szerettem a kifejezést, hogy „álmessiás”. Ha sikerült volna nekik a mozgalmuk, akkor igazi Messiások gyanánt ünnepelték volna őket. Tehát Buber megmarad az ő tételénél, hogy a miszticizmusnak minden jelentkezése nem egyéb, mint a lehetetlennek akarása. Az álmissiáskoról olvastam egy hasonlatot. Hogy mi célja volt Istennek velük.

„Egy királynak megbetegedett egyetlen fia. Egy orvos javasolta: egy vászondarabot erős kenőccsel bevonni és a betegnek csupasz testére tenni. Egy másik ellentmondott, mert a gyerek nagyon gyenge, semhogy a kenőcstől okozott heves fájdalmakat elviselhesse. A harmadik altatószert ajánlott, de a negyedik aggódott, hogy árthat a fiú szívének. Az ötödik azt javasolta, hogy az italt kanalan-kint adják be, óráról-óra, ahányszor a trónörökös felébred és a fájdalmat éri. Így is tettek. Amidőn Isten látta, hogy Izráelnek a lelke beteg, beburkolta a Galuth maró vásznába és hogy ezt viselje, az elfáultság álmát bocsátotta reá. De, hogy ez ne semmisítse meg, felébreszti őket óránként hamis messiási remények által és megint elaltatja őket, amíg az éjszaka le nem zajlott és a valódi Messiás megjelenik.

Donáth Benjámín

Írta: **Dr. Berényi Sándor**

A zsidó számítás szerinti 5696. év ötödik napján hunyta le fáradt szeméit a pesti szentegylet Szeretetházában, hosszú, gyöttrő betegség után, 79 éves korában Donáth Benjámín és a következő napon adták át kihűlt hamvait az anyaföldnek a rákoskeresztúri nagy zsidó temetőben.

A magyar zsidóság hivatalosan nem is képviseltette ugyan magát a pégiusztességen, a megdicsőültet elparentáló dr. Grossmann Zsigmond főrabbi szép és tárgyilagos búcsúztatójából mégis megtudtuk azokat, akik utolsó útjára kísérték Donáth Benjámint, hogy nemcsak a magyar Izraelnek, de világviszonylatban is az egész zsidóságnak nagy halottját temették, aki élete legnagyobb céljával tűzte ki a „Bosszúálló Isten”-ről szóló hamis legenda megdöntését. Fanatikusa volt ennek a hitének és aki felolvassa az 1930-ban megjelent könyvét, melyben egy sok évszázados bemohosodott felfogásnak falait döngette és lerombolni igyekezett annak meg kellett győződnie arról, hogy logikai, etimológiai és történelmi pillérekben nyugvó világos okfejtése megdönthetetlen és hogy a legfőbb és legnagyobb kegyelem és irgalom Istene ugyanabban a mondatban boszúállónak nem minősíthető. Ha a középkori, vagy ennél is régebbi felfogás egy helytelen fordítás révén, amit Donáth Benjámín a szentírás számos helyéről vett példázatokkal ellentmondást nem tűrő módon megcáfol, el is terjedhetett hosszú időken keresztül „Bosszúálló Istenről” szóló téves fogalom, abban a pillanatban amikor a zsidóság szent irataiban jártas tudós rámutat ennek a téves felfogásnak káros hatására és az istenség tiszta fogalmát elcsúfító legendára, nem lett volna szabad a tudományos zsidó világban közömbösséggel nézni Donáth Benjámint héroszi küzdelmét, hanem szívvel, lélekkel pártjára kellett volna állni, még akkor is, ha netalán fel lehetne hozni szempontokat és magyarázatokat, amelyek esetleg amellett szólnak hogy az ősrégi felfogás, az a kor, melyben az isteni kegyelemről és büntetésről szóló nagy zsidó hitelv keletkezett, a maga primitívességében elképzelhetette Istent úgy is, mint aki az apák büneiért bosszúáll megbünteti a leszármazottakat harmad és negyedigziglen.

Donáth Benjamin sírjánál állva meg kell állapítanunk, hogy zsidó papjaink nem túlságos lelkesedéssel sorakoztak melléje, gyomláló munkáját nem támogatták, valamelyérelhetetlen ridegség-

gel és közömbösséggel nézték küzdelmeit, jöllehet, Donáth könyvének 40. és 41. oldalán a bibliából vett idézetek özőnével bizonyította be, hogy a „paukét” szó (ha netalán többféle jelentéssel bír is, a kritikus helyen) a logika örök törvényei szerint sem jelenthet bosszúállást, hanem csak beszámítást a bűnös apa harmad és negyedigzigleni leszármazottai javára. Donáth könyvében mindössze dr. Hevesi Simon, dr. Büchler Sándor, dr. Flesch Ármín, Feigl L. H. dr. Rubinstein Mátyás, dr. Weisz Náthán és dr. Kecskeméti Ármín buzdító és bátorító leveleivel találkozunk. A Pesti Izr. Hitközség részéről bizonyos anyagi támogatásokban is részesült római utazásai és könyve kiadhatóságának elősegítése céljából, de ha elgondoljuk, hogy ugyanez a hitközség ezreket és ezreket költ a budaiak elleni testvérharcra és igen súlyos összegeket a felekezeti közvélemény egyszemélyi irányítására, azt kell mondanunk, hogy Donáth Benjámínnal szemben nagyon de nagyon szűkmarkú volt.

De hagyjuk a rekriminálásokat és állapítsuk meg Donáth Benjámín koporsójánál, hogy amiért ő küzdött és nélkülözött, az kitörölhetetlenül és örök időkre le van fektetve az ő könyvében s magyar Izraelre hárul az a feladat, hogy ezt a szép és okos, fölötté érdekes magyar könyvet fokozatosan a világ minden nyelvén olvashaták, hogy a „Bosszúálló Isten”-ről szóló legenda szégyenfeltja a világ összes népei előtt ki legyen törölve az emberi civilizáció alapjai képező könyvből, a zsidó bibliából.

Végtelen sajnálatomra képtelen vagyok Donáth Benjámínról közelebbi életrajzi adatokat nyújtani ebben a pillanatban. Ezek az adatok nem is fontosak, legfeljebb érdekesekek lehetnének. Annyi bizonyos, hogy Nagymagyarország felvidékén a mai Szlovenszékben született, mint nagyon szegény zsidó szülők gyermeke. Volt pékinas, a szappanosmesterséget is tanulta. Nem hiszem, hogy még sok olyan autodidaktája volna a magyar zsidóságnak és olyan sokoldalú tudású, mint ő volt. Főként éveiben Horácius és Homeros volt a legkedvesebb olvasmánya, majd

Dante zengzetes nyelvét sajátította el és néhány más modern nyugati nyelvet. Szinte szédületes volt memóriája és az a készsége, mellyel ezekből a nyelvekből és a nyelvek klasszikusaiból idézni tudott. Hogy hol és mikor szerezte a bibliában és egyéb szent iratokban való nagy jártasságát, az egyenesen titokzatos. Hogy hol vette a nagy türelmet az ősi héber nyelven írott foliások hangszorgalmat igénylő átböngészésére, amíg fölfedezte bennük az összes elképzelhető helyeket, ahol a „paukét” szó mindenütt a beszámítás, a jóváírás fogalmában szerepel, az egyenesen mese-szerű.

Későbbi éveiben bankhivatalnok, majd újságíró volt, végül pedig óriási szellemű erejét aprópénzre fölváltva vívta küzdelmeit a mindennapi megélhetésért. Annyi bizonyos, hogy anyagilag nem jól menedzselte magát a mi feledhetetlen öreg bohém barátunk.

E sorok írójának Donáth Benjámínnal való megismerkedése több mint 45 esztendő keletű. A híres, vagy hírheftélt választások idején 1890-ben kerültünk össze a terézvárosi ellenzéki választópolgárok valamelyik értekezletén. Hallottunk ott szép és fulmináns beszédeket és észszere csak fölállott egy jeletéktelen külsejű, ismeretlen úr, aki reflektált az előtte szólók szavaira a legfrappánsabbban citált jobbra és balra a latin és görög klasszikusokból, „Danteből és mindanyunk, akik hallgatói voltunk, nagyszámú lateinerek, meglepetésünktől fölocsdudva állapítottuk meg a betéve mondott klasszikus citátumokból, hogy aki ezeket nekünk elszavalta, nem készült előre otthon, de nem is készülhetett, hiszen nem tudhatta, hogy mások mit és miről fognak beszélni s hogy a polgárság gyűlésén mire kell majd reflektálnia. A szónoklatába vegyített citátumok mindegyike talpraesett az alkalomhoz és az akkori felkorbácsolt politikai indulatokhoz alkalmazkodó volt. És így ment ez az egész választási hadjárat alatt heteken keresztül, addig a napig, míg a Terézváros ellenzéki polgárságának lelkes megmozdulása a választás napján kinos kudarccal nem végződött. Ettől az időtől fogva bámultam és nagybarbecsültem Donáth Benjámint, a fővárosi szellemi élet egyik ritka tünceményét, akinek sajnos nem adatott meg, hogy a szívében és az agyában felgyülemlett óriási tüzeket és

Dr. Frenkel Bernát vallás-
tanár **zsidó nevelőintézete**
VI. Aréna út 84. Telefon 28-8-43. — Internátus a városligeti villanegyedben minden iskolatípus közelében fiúk és lányoknak. Leánytovábbképző 14 évesnél idősebbeknek, közművelődési és gyakorlati irányú tanfolyamok.

energiákat az abszolút polgári jólét fokáig kifejlesztesse. 70 éves lehetett, amikor a „Bosszúálló Isten” problémája megkapta lelkét. De csak öt évi alapos tanulmányozás után lépett a gyönyörű eszmével a nyilvánosság elé. Több felolvasást tartott és sok aggodó gondolat kezdte kiépíteni a csunya legenda elleni támadását. Büszke kegyelettel fogok Reá emlékezni mindenha, mint egyike azoknak a médiumoknak, akikkel fáradság nélkül tárgyalta az ő kedvenc eszméjéről, mert ezen a módon akarta megingathatatlanná tenni tudományosan is kidolgozott nagy gondolatát, hogy az irgalom és kegyelem Istene nem lehet bosszúálló.

Mindenkinek olyan Istene van, amelynek ösztöne, vagy szelleme elképzelni tudja. A Donáth Benjámín Istene bőkezűen fogja ontani jutalmát a szegény sírgödőben örök álmát alvó egyik nagy fia hamvai fölé.

Hosáno Rábbó

A sátorosünnep hetedik és chól-hám-mód ötödik napja: hosááno-rábbó. Régebbi neve: Jom hosááno. Csak később találkozunk a Midrás Tóhillmben a hosááno-rábbó elnevezéssel. A misnában: chibbut-charojoth a neve. Nevét: Hosááno rabbot-t az al-memor hétszeres megkerülése alkalmával sokszor ismételt refrényszerűen visszatérő hosááno szótól kapta.

Jelentősége jóval kiemelkedik Szukoth többi féllünnepei közül, mivel a köz tudatban a Midrás Tóhillm felfogása él, mely szerint Isten a jom-kippur-i megpecsételt ítéletet véglegesen ezen a napon hagyja jóvá. A sorsunkról való megmáshatatlant ítélet isteni szankciójától való félelem ihletett érzése emelkedik az arcon tükröződik, hanem a templomok belső hangulatában is. Már Hosááno rábbó előestéjén gyülekeznek vallásos testvéreink a templom előcsarnokába, hol a Jom Kippur-ról visszamaradt gyertyák fénye mellett olvassák a Tóra egyes szemelvényeit, majd pedig zsoltárokat énekelnek. (Ezen az éjjelen mondandó imák a „Tikunim” című könyvben vannak összefoglalva.) A virrasztás után egyesek — miként Jom Kippurkor — rituális fürdőt vesznek. Reggel a templom fényárban úszik, gyertyák fénye ragyog, az előimádkozó — sőt egyes községekben kivétel nélkül mindenki — fehér köntöst (Kittel) ölt. A frigszekerény előtt fehér függöny (Poróchet), a tóratekereszen pedig fehér köntös díszlik.

A sácharith hétköznapi imarendjébe mizmór löthódo után az ünnepi és szombati zsoltárokat is közbeiktatjuk, de nis-

mát nem mondunk. A töfilló és egész hállél után káddis, én komócho, ribbónó sel ólom. A sómá jisróról, ál hákkól és vójáázór rós-hásónói dallamon. A frigszekerényből egy Tórát emelünk ki, melyhez 4 személyt hívunk fel. Utána fél-káddis, jöhálólu, ásré-uvólóejjon, félkáddis, majd a muszáfi ima ünnepi ködusó, rós-hásónói dallamon.

A muszáfi-töfilló után a frigszekerényből az összes Tórákat kivesszük és az al-memor-ra helyezük őket: lulov-val és ethrog-gal a kezünkben hétszer körülljárjuk az al-memor-t, miközben az előimádkozó recitálása mellett, a machzorban előírt sorrend szerint a hóssánó imákat mondjuk, míg nem a tááne-emunim című imához érkezzük, amikor is a lulov és ethrog helyébe az arovo-t (a nép nyelvén „hósááno”) vesszük a kezünkbe és — az ünneprontás elkerülése végett lehetőleg zajtalanul — háromszor vagy ötször a földhöz sújtjuk a füzfagalyakat: miközben háromszor a következő, Jézsajás prófétára célzó (Jes. 52. 7) verset mondjuk: „kól móvászér, vóómér”. Utána pedig a jöhi rocón kezdetű imát. A füzfaköteg, — amelyhez az ethrog-nál levőt nem szabad használnunk — egyesek szerint 3, mások szerint 7 ágból áll. A legvalószínűbb, hogy 7 ágból kell állania, a hét napnak és a hét kórmenetnek megfelelően.

A Tórával megrakott al-memor megkerülésének és a füzfagalyok földhözsújtásának a muszáfi-ima keretébe való illesztésében — véleményünk szerint — túl a templomi rituálén, mely erkölcsi tanítás rejt. Röviden és megkapóan szemlélteti a zsidóság évezredek tragikus történetét: egyrészt göröcs ragaszkodását az életet jelentő Szentkönyvhöz, másrészt az érte és miatta való ok nélküli megáláztatás nyomorát. Hétszer kerüljük meg az al-memor-ra helyezett Tórát, hétszeres és végtelen a mi vándorlásunk (kőszavándorok—Ivrim), de ez a folytonos, szakadatlan vándorút, mindig a Tóra körül, a Tóra miatt, a Tóráért folyik. A népek ugyan minket az arovo-hoz hasonlítanak, melynek sem illata, sem virága nincsen és amelyet a Hosááno-rábbó ünnepi reggelen földhöz sújtunk, hogy ezzel is mintegy önön sorsunk bús emlékeire eszméljünk, az alaptalan és okatlan rágalmaakra, amelyek a népek közé szórt, de Tórájához hűségesen ragaszkodó zsidóságot örök vándorútján érik.

De a zsidóság úgy hisszük — miben sem hasonlít az arovo-hoz, ha csak nem abban, hogy mint az: arovo, mely patak mentén, víz mellett nő és ezért levele még akkor is zöldelő és életdús nedvben gazdag, mikor más növény az őszi szél és zuzmara fagyos érintése által már sápadtan hullatja hervadt lombkaszorúját.

Igy a zsidóság még akkor is türelmesen él és nedvdús hajtásai: egyének lelkei, még akkor is hőiesen küzdő mártírjai, annak a körpályának, melynek középpontjában a Tóra életforrása bugyog, energiával táplálva történelmi hivatását futó minden egyes pontját, ha a rágalmaikat szító népek régen a feledés homályába merültek is.

Az Imit évkönyve

Nehéz feladat — mint mindig — az IMIT évkönyvről ismertetést írni. Nehéz, mert ha valamennyi közleményéről érdem szerint kívánnánk megemlékezni, kevés hely maradna egyéb közlendőink számára. Szelektálni pedig nem lehet, olyan nevek sorakoznak a közlemények írói közé, akiket írói rangban és közleményeik értékében csak árnyalatok választanak el egymástól, akármelyik író, vagy bármelyik cikket emlíjük ki tehát a gazdag tartalomból, érdemtelenül szorítjuk a másikat háttérbe. Hiszen az Évkönyv nemcsak irodalmi mű, hanem ennek a nagymultú és jelentőségű zsidó irodalmi együttesnek beszámolója, egy esztendőnek értékes és eredményes munkájáról, az Évkönyv közleményei pedig ennek a munkának dokumentumai a közönség felé, mely oly szeretettel és megértéssel támogatja a magyar zsidóság kulturális intézményének munkáját, de még mindig nem azzal a lelkesedéssel és köztudattá válással, mint érdeme szerint kijárna.

Igy csak neveket és címeket sorolunk fel röviden, a katalógus sorrendjében. Wertheimer Adolf Maimuni Mózesről elmondott ünnepi beszéde nyitja meg a díszes sort, dr. Guttmann Mihály ugyan csak Maimunival, annak kodifikátori működésével foglalkozik, Hevesi Ferenc „Maimuni és Aristoteles” című közleménye a két nagy bölcselkedő közt von párhuzamot. Dr. Heller Bernát a Góg és Mágóg legenda útiát követi tanulmányában, a zsidóságból a zsidóságba, Dr. Sebestyén Károly „A zsidóság története levelekben” c. tanulmánya, Franz Kobler most megjelent levélgyűjteményét ismerteti, dr. Pollák Miksa Madách Imre költészetének biblikus vonatkozásait tárgyalja. Vészi József Vadász Lipótról elmondott emlékbeszédét már az IMIT ünnepe alkalmával méltattuk. Kinos Ignác pályájának emlékei felett mereng el, Patai József Bialikról ír. Fürst Aladár a Mult és Jövő jubileuma alkalmával méltatja a kiváló zsidó folyóiratnak és szerkesztőjének jelentőségét.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Az egyik nem is jött,
a másik már elszaladt,
a harmadik ottragadt

A „Síp-utcai Legyező” újjászervezésének — amint ezt lapunk a multkor már közölte — a Führer akaratából három fontos tényezője lett volna, egy hármassbizottság, amelynek a lap legfőbb irányítása lett volna a dolga: „Egy — különben igazán tehetséges — volt újságíró, egy volt agitátor és egy volt nyomdász.” Hát, amint halljuk, ez a bizottság még meg se kezdte együttes munkáját, már is széthullott. Az egyik, aki bizonyára legtöbbet értett volna a dologhoz, a volt újságíró, oda se nézett. A rossznyelvek azt mondják, hogy éppen azért nem akart feléjük sem menni, mert nagyon is jól érti a dolgát. A másik, a nyomdász, odament ugyan, de úgy hírlik, hogy amit ott tapasztalt, attól úgy megszaladt, hogy kötéllé se lehet visszahúzni. A harmadik, az elaggott agitátor, előrehaladott korára való tekintettel már nehezebben mozog, ő ottragadt. Örül, hogy kipihenheti fáradalmait. Bizony, hosszú és fáradságos volt az út a Népszavától a — „Legyezőig”...

A változott helyzet

Valaki — akadnak még kíváncsi emberek! — megkérdezte Szántó Jenőtől, az Országos Iroda alelnökétől, hogyan nyugodhatik meg abban, minden konzekvencia levonása nélkül, hogy a Führer beszűjének vihara mégis lesodorta Heller Bernátot a szeminárium katedrjáról, pedig ő palam et publice, egy közgyűlés nyilvánossága előtt biztosította Hellert és a zsidó közvéleményt arról, hogy ellenzéki állásfoglalásáért és a vele szemben megkísérelt megfélemlítő fellépés leplezéséért semmi hátrány érni nem fogja. Szántó a kérdéstől egyáltalában nem jött zavarba. „Hja, azóta megváltozott a helyzet! — felelte kurtán és elmé- sen, — mert azóta egy új teológiai tanszék rendszeresítése vált aktuálissá.”

Mi ugyan úgy tudjuk, hogy az említett tanszék rendszeresítéséhez senkitől sem kellett órákat elvenni. — De hát Istenem, valamit csak kell mondani. És ha egy mélyen szántó elme olyat mond, ami

az egyszerű ember számára érthetetlenül hangzik, azon igazán nem lehet csodálkozni.

Halló, Egyakarát? —
Jegyezze kérem elő ;

Egy kiváló pesti fiskális a minap Alberti-Irsán járt kéver ovsz-on. Más évben is megtette, de az idén nagy meglepetés érte: a temető kapujában az őr belépődját kért tőle. 1 pengőt. Barátunk csodálkozva csóválta a fejét, aztán, mint aki megőrült valami jó gondolatnak, hamar kifizette a pengőt, a jegyet pedig — zsebre tette.

És elhozta jeggyel együtt az ideát is ide Pestre. Persze, fel volt háborodva, hogy ilyen mesés ideát, egy ilyen kitűnő bevételi forrást, elhanyagolnak, hogy erre itt senki se gondolt, hogy ezt Alberti-Irsáról kell Pestre importálni! Hát miért van nekünk egy Keppleriünk?! (Az az egy betű, ugyan kérem, az csak nem számít!) Ő, aki olyan jól tudja a csillagok járását, de főként a Csillagét, pont erre a csekélységre nem jött rá? Hja, hogy ez a Chevra ügye volna, ő pedig a hitközség Egyakarata?! Ez igaz. Hát akkor majd telefonálok neki, hogy legalább mentse meg a kitűnő ideát akkorra, ha már majd a Chevránál is az ő Egyetlen Akarata fog dominálni. „Halló, kedves Egyakarát, kérem, jegyezze elő... Ne hagyjon ennyi fört Alberti-Irsának!”

Versenyfutás az igé- retek földjén

Ugye, méltóztatnak még emlékezni az unifikációs mozgalom első idejére? Nagy feltűnést keltett hírt kolportáltak mindenfelé: azt, hogy az unifikációsoknak állít tólag sikerült volna ügyük mellett élharcosnak megnyerniök a budaiak első papját. Kommentárokat is fűztek akkoriban ehhez a fordulathoz. A kávéházi Konradok erősen fogadkoztak, hogy még a budai élről is előlépést jelent a Pestre-jutás és hogy — bár a messze jövő ködébe vesző lejárattal ugyan — a „vezető” papi állás nem okvetlenül a Duna túlsó partjához van kötve, meg hogy addig is lehetne talán szó valami előlegjeléről is, pl. olyan formában, hogy a Dohány-utcában is végezhesenek a Duna másik oldaláról áthívtott lelkes-kapacitások funkciókat, teszem fel esketéseket. Az sem lesz baj, ha az ilyen vendégzereplések véletlenül — jövedelmeznek is. Elvégre...

Teltek, multak aztán a napok, a hetek, a hónapok. Egyszerre csak Kőbánya elébergatott Budának. Akkoriban járt le ott a pesti macessz-szerződés és annak peripetiáin keresztül „meggyőző” papi érvelés nyomán létrejött a gazdasági együttműködés Pesttel. És mit tesz Isten:

a korábban takarékosági okokból lecsökkentett papi fizetést az „együttműködő” pesti hitközség kancelláriája prompt visszaállította a régi színvonalra, sőt pesti hittanórák is röpültek át a kőbányai zónára, akkor, amikor családfeenntartó hitoktatóktól, akik már évek óta szolgálnak óraadókként, kellett azokat elvenni az ő javára. Sőt még mit tesz Isten: havi 200 pengők ellenében hirtelen sürgössé válik egy vallásigazgatói állás kreálása és ha a pesti Rabbinátus tagjai, egynek kivételével, véletlenül távolmaradnának az egyik szerdai ülésről, a következő napon már külön autóbussz közlekedik Kőbánya és Pest között a Dohány-utcai esketési szertartások célirányosabb lebonyolítására végett.

A kőbányai nyáj őrzője kiváló, előzőkeny és szolgálatkész férfi. De végre a budaiak első pásztorra határozott papi, szónoki és költői kvalitás, akire nem kellett volna így rálicitálni. Ejnye, kérem, ejnye...

A zsidó sziv

Emlékszünk még a légyományosi tempom körüli csúnya kortesharagra. A légyományosiak évek óta harcoltak, hogy templomot kapjanak. A Führerék meg is ígérték nekik az unifikáció esetére. Viszont Kriszháberék a legkomolyabb formában megoldották a problémát. Az építkezés most már túl is van az ígért stádiumán. Mit csináltak erre az unifikációsok és mit csináltak az autonómisták? Amazok, minden lehető elkövettek a templomépítés elgánesolására. S az autonómisták? Szépen, szerényen, láрма nélkül sorra snóderoltak a nagyünnepeken — e'öb az újlaki, aztán az Öntőház-utcai templom oltára előtt is.

Ehhez nem kell kommentár.

Álhir

A Pázmány Péter Egyetem környékéről azt az ellenőrizhetetlen hírt kaptuk, hogy a Führert és az Egyakaratot az egyetem levelező tagjainul tagják ajánlani.

„Száll a mese szájról-szájra”

Ezen a címen jelentette meg Neumann Albert dr. Bernstein Béla előszavával azokat a szivbemarkoló báju meséket, történeteket és példázatokot, melyeket a Talmud, a Midras gazdag kincsesházából és a zsidó népköltészet televényéből gyűjtött össze megértő gondoskodással a zsidó fiatalság okulására. Most, amikor olyan gyakran hangzik el a szomorú megállapítás, hogy zsidó ifjúsági irodalom tulajdonképpen nincsen és a zsidó szülő nem is tudja, milyen olvasmányt adjon serdülő gyermeke kezébe ajánljuk e könyvet.

Hölgyek jelszava:

Minden cikket legelőszöbben
vásárolhatunk

Klein Antal
divatnagyruházában
KIRÁLY UCCA 49.
Csányi ucca sarok.

ARANYSAS A VÁROS FÖLÖTT REGÉNY A ZSIDÓ-RÓMAI HÁBORUBÓL

6.

IRTA: SZEKULA JENŐ

De a zsidó hercegnő gyalog jött és meztláb, mintha nem is Heródesnek vére lenne, — akinek fényűzése egész Rómát elkápráztatta, — hanem koldúsnő. Ruhája nincsen mellittai órága szövethől, s nincsen testén babilóniai seym, öltözéke. — disztelen zsákruha, amilyenben a kényvénnyezők járnak. Rövidre nyezett haja födetlen, arca halottfehér és nincsen kenőcze, amint megáll a bírój emelvény alatt, sápadtan, soványan, térdg föltűrt ruhában meztláb és mégis főnségesen.

— Kegyelemért esedezem a jeruzsálemi elítéltek számára — kijáította tiszta és csendő hangon, fehér karját kitarva a tribunál felé.

A prokurátor zavarba jött... makogott valamit. A tisztek összenevettek és megpróbálkoztak tréfálódzni a hercegnővel, aki azonban sápadt és komor maradt, Leste a választ Florus ajkáról. De ez nem volt kedvező. Florus cicsérte a hercegnő jószívét, azonban asszonyi irgalmatlan nem lehet sokra menni, ha a csőcselék forradalmi megmozdulásáról van szó. A hat vesszönyaláb tekintélyének sértetlennek kell maradnia, s végre ő felelős azért, hogy rend legyen Judeában. Nem fogja eltűnni, hogy olyan emberek, akik az adót sem fizették ki, szemtelenkedjenek vele.

Berenike csüggedt arccal tért vissza a palotájába, tulajdonképpen nem intézett el semmit — ennél a megátalkodott közhatalnoknál, — akinek a hatalom gőze a fejébe szállott. Déltáni szendergéséből újabb ordítóásra riadt. Jeruzsálemben két lovas-kohorsz érkezett — s meg félemlített nép, hogy Florusnak kedvében járjon, papokkal és szent cövényekkel a kapukhoz vonult, hogy a lovasokat üdvözölje, — ezek azonban áttakot intéztek a kömg ellen, végigszáguldtak a sikátorokon, s az Asamoneusk ablakáig hatolt a letiport és vérbefagyott emberek velőtrázó „semá!” kiáltása.

Estére pedig tovább folyt a fosztogatás. A katonák lerészegedve a bortól amit a szent pincékben zsákmányoltak, már nemcsak a piacteret dűlték föl, hanem behatoltak az előkelőségek palotáiba is, erőszakoskodva és haragsolva mindenütt. Ugy látszott, hogy már a saját tisztjeik sem bírnak velük, — s az egész ugy hatott már, mint valami katonai zendülés. Berenike hercegnő élete sem volt biztonságban, ezekben a válságos órákban, s már sajnálna, hogy lovas icumaeusait hazaküldte Tigeriásba. Testőrtisztjei kivont karddal ében virrasztottak és fölfegyverezték a régi heródesi ucvtartás óriás-cunuchjait is, akik megmaradtak a palota szolgálatában. Berenike nem merete álomra hunyni a szemét, mert részeg római katonák fenyegetőzve ordítottak az ablakai alatt.

Másnap a sokszázezernyi lakosu város magához tért a rémületből és ellentállott. A zeloták és a fegyveres ifjúság, — akik mostanig a pincékben rejtődzőköttek el, hirtelen megszállottak az Antonia erődöt és megakadályozták Florust és katonáit, hogy behajomuljanak oda. A laposfelelű háztetőkről a polgárság ezrei, köveket

zudítottak a római katonákra, akik tehetetlennek bizonyultak, a magasból jövő támadással szemben. A zendülők lerombolták az árkaókat is, amek az erődöt a templommal összekötötték hogy megakadályozzák Florust a templom kifosztásában, ha katonái mégis elfoglalnák az Antonia. Florus megszeppent és váratlanul takarodott fuvatott. Ráeszmelt arra, hogy jeruzsálemi kirándulása csufos botrányba fullna, ha folytatná erőszakoskodásait. Azért, mint aki mincnet reidben c'intézett, magához hivatta a templom előljáróit és a városi tanácsot, megkérte őket, hogy most már ők ügyeljenek a rendre, s arra is gondjuk legyen, hogy az adók pontosan befolyjanak. S a sikeresen elvégzett büntető exceczió után, katonáival visszavonult Caesareaba s Jeruzsálemben csak egyetlen kohorszot hagyott hátra. Hazament a főhadiszállására, maga mögött hagyva a porig megalázott várost.

De azon az éjszakán, mikor Florus katonái még javában garázdálkodtak Jeruzsálemben, — Berenike hercegnő palotájának magas, lapos fedelzetén sétált, óriás köecényekben illatozó pálmacsérjék között, mikor hirtelen egy fiatalember toppant clébe, mintha a Phasaleon torony lökte volna ki magából, vagy a felhőből pottyant volna ide. A hercegnő annyira megijedt, hogy a szó megfagyott a torkán, s csak pillanatok múlva ocsúdott fel.

— Ki... vagy? ...mit akarsz? dadogta dideregve ijedten hátrálva a párkány felé. Magas és izmos férfi volt. A hercegnő először római katonának nézte, mert rövid koponyt viselt, és kard lengett az oldalán. De keleties mzdulattal illesztette tenyerét a homlokához, míg mélyen meghajolt, s libátlan galileai tájszólásban beszélt, a hercegnő hazájának a nyelvén. — Föl akarom ajánlani kardomat a hercegnő szolgálatába.

— Hogy hívják?

— Simon vagyok, Simon bar Gjora. A nagytudományu Giorának vagyok a fia, — mondta, s nagyon elcsodálkozott, hogy a hercegnő, az apját lübből sem ismeri.

— Hová való vagy?

— Gerasa faluban születtem felelte nem mincnet önéret nélkül. A hercegnő megint elgondolkozva ráncolta össze a szemöldökét, — erről a faluról sem tudta hamarjában, hogy hol van.

— Voltál katoná?

— Szolgáltam a massadai várórségben, de ott hagytam őket, mert hasztalan vártam az előléptetésemet. Azután a papok zsoldjába szegődtem, de soványan pénzelték azok is.

— És most?

— Szabadharcos vagyok... a bosszúállásra felelküdtöttek ezredének a katonája, felelte keményen.

A szomszédos házak egyikéből ijedt női sikoly és római katonák vad röheje hangzott. Talán erőszakoskodtak, Simon bar Gjora szája kegyetlen mosolyra torzult...

— Ime... ide vezetett a nagy barátság a római sertésfaló csőcselékkel, — mondta,

mintha a szemhányással egyenesen a hercegnőt illetté.

A kandeláberben égő olaj tüze az ifju arcába sütött, és a hercegnőt meglepte ennek az arcnak nem közönséges szépsége. Csak a szemek voltak vadak idegenek és jégheček, ami megborzasztotta. Ez a tekintet tüberiasí palotájában őrzött gepárd szemére emlékeztette.

— Fölajánlom a kardomat... ismételtette az ifju. Tiszt akarok lenni a királyi testőrségben.

— S értesz a haditudományokhoz? kérdezte a hercegnő meglepődve a vakmerő kívánságon.

— Azt hiszem, hogy igen... Már eddig is megöttem négy római és kilenc görögöt. A haditudomány is Istentől való, — mutatja azt Dávid királyunk példája is, — aki tönkre silányította a büszke filiszteusok ezreit.

Közelebb hajolt a hercegnőhöz... s s mintha nagy titkot akarna megszűnni, vak lázban hadarta.

— Gerasa faluban ezer fiatalembert tudok toborozni. Hires veredekők és nagy szerűen bínnak a parittyával. Egyetlen fűtyszómra szivesen csatorembe állanak. Az akrobatenai falvakból is összeszedhetek néhány száz embert. Vad és kemény gyerekek azok is. Fenségednek is van hadserege és lovassága is. Ha mincnyarjan összefogánk... ki tudnánk verni gyönyörű hazánkban a római csúrhét.

Berenike döbbsenten bálult a hideg és kemény arera, amely ebben a pillanatban katonaröcsének, a hadviselt Antipaternek, halottí maszkjára emlékeztette. De ez a fickó nyilván bolond. Mit tudhat ez a rómaiakról. Am Berenike Rómában nagy katonai parádákat is látott — sikatosan és hadi gépekkel fölvonulni, míg rengett a föld a gyalogos katonák ezreinek lépteitől, — amíg nyomtatlat előre földronggyszerű erővel, készen arra hogy letiporják az egész világot. S látta a nagy tengeri gyakorlatot Antiumban, — mig fölengedtek a tengernagy hajózára, s végignézte féelmes külsejű matrözök ezreinek ijesztő masirozását. Ezeket akarja legyőzni ez a zsidó parasztsuhanc, mert Gerasában összefog néhány parittyából léhtövel.

Talán résztvett már néhány utcai csatápepatában, amelyek napirenden voltak a kevert nemzetiségű városokban és csorogó öklével le is terítetett egy-két ágaskoó görögöt. S már annyira elbizakodott hogy képes volna szembe fordulni, egész hadsereggel. Elszánt és hrcias legény. — de keveset tudhat a világból, — fölcraizta valamí együgyű vidéki chazzán taníthatta, — s talán azt hiszi, hogy Róma nagy falu csak néhány száz atádiumnyi messziségre Gerasától.

— Nincsen szükségem tisztelkre. A létszám már betelt, — hacarta ijedten, igyekve lerázni magáról az örületet.

Felelős szerkesztő és kiadó:

KECSKEMÉTI VILMOS

Springer nyomda VII., Bethlen G. u. 33.